(सुधारित) प्रसिध्दी : कदंब दिवाळी अंक 2007

उंदीर मारण्याचे पुस्तक आणि मल्लिका शेरावत

श्रीनिवास हेमाडे 9226563052
shriniwas.sh@gmail.com

सूचना : या मजकुरातील ब्लॅकमधील मजकूर प्रसिध्दीनंतर ॲड केलेला आहे.

भाग पहिला

माझ्या घरात (म्हणजे बायकोसह माझ्या घरात किंवा माझ्या बायकोसह माझ्या घरात) उंदीर फार झाले होते.खरे तर घर जुने झाले होते.पण फार जुने , दणादण उंदिर होत राहावेत,इतके काही ते जुने नव्हते.म्हणजे ते मध्यमनवेजुने होते.पण अगदी पोखरलेले होते, इत्यादी वगैरे नाही.पण तरीही उंदीर झाले .साले संख्येने बऱ्यापैकी नग होते.

खरे तर उंदीर व्हावेत की नाहीत , हा माझा प्रश्नच नव्हता.तो उंदराचाही नव्हता .कारण त्याला कधीच पिले होत नव्हती, म्हणजे नसतात.अथवा नसावीत.(हो म्हणजे एखादा नवाच शोध लागायचा अन् पुरुष उंदराला व्हायची देखील पिले ! महाभारतात आहे ना ती गोष्ट की एकदा नारदमुनी,विश्वामित्र आणि कण्व हे जबरी तपस्वी श्रीकृष्णाच्या द्वारकेस भेट देण्यासाठी आले.तर त्यांची चेष्टा करण्यासाठी तेंव्हापासूनच्या मदमत्त यादव घराण्यातील तरुणांनी सांब नावाच्या एका पोरगेल्या कोवळ्या यादवाला सालंकृत स्त्रीवेशात त्यांच्यापुढे त्यांच्या स्वागतार्थ आणले.शिवाय त्याच्या पोटाला रेशमी चिंध्या इत्यादी बांधून ती गरवारीणबाई असल्याचे सोंग आणले. आणि ' या सुंदरीला अपत्याची अभिलाषा असून आपण त्रिकालज्ञानी आहात तेंव्हा हीला काय होईल ते जरा सांगा.' अशी गंमत केली. तर त्या तिघांनी ते सोंग ओळखले आणि समस्त यादवकुलाची जिरवण्यासाठी संतापून त्यांनी सांबाला ' तू खराच पोटुशी राहशील आणि तुला मुसळ होईल ' असा शाप दिला.तर सांब गर्भगळीत झाला ! (आता पाहा गर्भगळीत हा शब्द लोक कसाही अन् कुठेही वापरतात.गलथान हा शब्दही साले असाच बेजबाबदारीने वापरतात.त्याचा अर्थ गळालेले स्तन, म्हणजेच म्हातारी बाई,म्हणजेच बिनकामाची बाई.गर्भगळीत म्हणजे गर्भ गळून जाणे.पुरुषाचा गर्भ कसा गळणार ? पण सांब गर्भगळीत झाला , म्हणजेच भयानक घाबरला.त्याचे अवसानच गेले **म्हणजे गर्भ धारण करुनही , - तोही चांगला लोहगर्भ धारण करुनही गळीत झाला खरा पण तो या तिघांच्याही जोमदार अवकृपेने निर्माण झालेला असल्याने तो गळूनबिळून काही गेला नाही)** शापाच्या प्रभावाने सांब बिचारा अस्सल नरासारखा पुरुष असूनही गरभार राहिला. **यथावकाश खऱ्या अर्थाने प्रसृत झाला** त्याला मुसळबाळ झाले ! आता इथे बाळबीळ म्हणणे योग्य नाही.तेव्हा **बाळबाळंतणा सुखरुप !! असे म्हणू. तर** त्या मुसळाने यादवकुलाचा सत्यानाश केला.ही ष्टोरी मुळातूनच वाचणे फारच इंटरेस्टींग आहे.व्यासप्रतिभा म्हणजे चेष्टा नै म्हाराज ! आता असे काही उंदरांच्या महाभारतात घडले असेल तर आपल्याला काय माहित ? म्हणजे असं की बुवा मुंगीचं महाभारत जर असेल तर उंदीराचं असायला ऑब्जेक्षण ते काय ? शिवाय मुंगीच्या कम्पॅरिझन मध्ये उंदीर साईजने मोठाच .)

तर पिले व्हावीत की नाही ? हा उंदीरीणीचा प्रश्न होता.उंदराचा नव्हता.अर्थात ' आपल्याला पिले व्हावीत की नाही ' हे आत्मभान तिने विकसित केले असेल तरच तिला त्या प्रश्नाचे गांभीर्य कळणार होते.अन्यथा नाही. त्यामुळे या प्रश्नाला ' मूषकस्त्रीवादी प्रश्न ' असे स्वरूप आपसूकच मिळाले कसे ते पाहा.(आता इथे म्हणजे स्त्रीवादी म्हणणे जरा जास्तीचेच झाले.फार तर मादीवादी म्हणणे योग्य होईल.कारण मूषकस्त्री असा काही शब्दप्रयोग मराठी सारस्वतात आहे की नाही कोण जाणे.मादी या शब्दावरच मानवीस्त्रीवाद्यांचा आक्षेप आहे.त्यामुळे मूषकस्त्रीवादी असेच म्हणणे प्रायमाफेसी - योग्यच ठरते. की काय म्हणायचे !)म्हणजे जरी तिला पिले होत असण्याची उंदरीक (अवैदिक - वैदिकफेम) पवित्र परंपरा असली तरी हा तिचा मुख्यतः जीवशास्त्रीयच प्रश्न होता.लिंगभावी म्हणजे जेंडर प्रॉब्लेम नव्हता.

बरं,हे सगळे आपणच म्हणायचे. ती कसे म्हणणार ? आणि ती म्हणाली तरी आपल्यालाच त्याचे शब्दांकन करावे लागणार.कारण तिचे चीचीचूचूची भाषा आपणाला बुवा कसे कळणार ? तिने आत्मचरित्र लिहिले तरी फायदा आपल्याला काय ? आपल्यात आपण आपले आत्मचिंतन तर करतोच.हल्ली तर शब्दांकन व आत्मवृत्त निवेदन यात फरकच राहीनासा

झाल्याचे तुमच्या लक्षात आले आहे का ? दुसरे असे की बऱ्याचदा अनेक थोरामोठ्यांची आत्मचरित्रे वाचली तर लक्षात येईल की आपल्यातीलच काहीजणांनी इतरांचीही आत्मचिंतने लिहिण्यासाठी पार जणूकाही थेटपणे परकाया प्रवेशाची कला विकसित केली असून त्यांनी लिहिलेली आत्मचरित्रे चांगलीच गाजत आणि वाजतबीजत आहेत.(येथे बीजत = बीज रोवणे,असे घ्यावे.म्हणजे इतरांनीही प्रेरणा घेवून त्यांच्या त्यांच्या थोरामोठ्यांची आत्मचरित्रे लिहावीत ही धर्मादाय भावना.) परकाया प्रवेश ही किमान भारतीयांना अगदी सहजी साधणारी साधना असून त्यासाठी फार काही विशेष तपश्चर्या करण्याची गरज कधीही नसते.संन्यासी इत्यादींना तर लीलया जमतेच.

उदाहरणार्थ म्हणजे आदि शंकराचार्यांनी अमरू नावाच्या मृत राजाच्या शरीरात प्रवेश करून ' अमरूशतक ' नावाचे कामकलाविषयक पुस्तकच लिहिले. ती एक फारच इंटरेस्टींग गोष्ट आहे.त्यांनी अद्वैत वेदान्ताचा सर्वत्र प्रसार केला.त्यासाठी योग्य रितीने मोठमोठ्या आचार्यांशी वादविवाद केले, सर्वांना जिंकून घेतले . या दरम्यान वादविवादासाठी मंडनमिश्र नामक महापंडिताकडे गेले.त्यांच्या वादसभेसाठी अध्यक्ष हवा होता,तो दोघांच्या तोलामोलाचा किंबहुना किंचित सरस असला पाहिजे, हा नियम होता.तथापि त्याठिकाणी असा कुणी पुरुष नसल्याने या वादसभेचे अध्यक्षपद मंडनमिश्रांची पत्नी सरस्वती (हीचे दुसरे नाव सरसावाणी) हीला दिले गेले.सरस्वती ही स्वतःच एक महापंडिता होती. सुप्रसिध्द मीमांसक पंडित कुमारिल भट्टची ती बहिण होती. वादात तिचे पतीश्री, मंडनमिश्र हरले.त्यामुळे तिने अर्धांगाचे वैदिक कर्तव्य पुढे करुन शंकराचार्यांशी वाद केला आणि त्यांचा पराभव करण्यासाठी कामविषयक काही अडचणीचे प्रश्न विचारले. (आता एका विद्वान बाईने विद्वान परपुरुषाला असे नाजुक प्रश्न करावेत का ? हा प्रश्न या अध्यात्मिक संदर्भात अप्रस्तुत आहे.पण तुम्ही साले एकविसाव्या शतकातले ! करायचा असला तर करा अन् मरा सालेहो !!) आता शंकराचार्य लहानपणापासून बालब्रह्मचारी असल्याने त्यांना ही उत्तरे तातडीने देता आली नाहीत.त्यामुळे त्यांनी काही काळ उत्तरासाठी मागून घेतला.पण बालब्रह्मचारी असल्याच्या अध्यात्मिक गोचीने त्यांना हा अनुभव घेणे अशक्य होते. अखेर त्याचवेळी योगायोगाने **ताजा ताजा गरम गरम** मरण पावलेल्या अमरू किंवा अमरक नावाच्या मृतराजाच्या शरीरात योगबलाने प्रवेश करून चांगलेच कामज्ञान कमावले.अन् त्यावर आधारित शृंगारविषयक 'अमरूशतक ' नावाचा ग्रंथ लिहीला .. .. .अशा रितीने शंकराचार्यांनी **सरस्वतीला जिंकले.तात्पर्याबरोबर इथला श्लेषही लक्षात घ्या बरं का.**(ही कथा सांगण्यासाठी ज्या अध्यात्मिक संवेदनशीलतेची अनिवार्यता आहे ती केवळ आचार्य रजनीशांसारख्यांकडेच असल्याने ती सांगण्याचा योग्य अधिकार खरा तर रजनीशांचाच.) खरे म्हणजे वात्सायनाच्या कामशास्त्रापेक्षा हा ग्रंथ अनेक अर्थाने सरस असून तो सर्व कामोत्सुकजनांनी व जनींनी वाचला पाहिजे.पण चालायचंच .. ..तर अशी ही परकायाप्रवेशाची परंपरा आहेच आपल्यात.

तेंव्हा विशेषतः नोकरवर्गात (सततच) मोडत राहणाऱ्या बुध्दिजीवी प्रा (इथे पूर्णविराम उपाख्य = उर्फ पोकळ टिंब वाचावा) आणि जागोजागच्या सहकारमहर्षिंनी आपआपल्या समाजहितासाठी स्थापन केलेल्या विविध संस्थांच्या अजस्त्र जाळ्यात काम करणाऱ्या शिक्षकमंडळींना या शिक्षणऋषिमहर्षिंच्या केवळ एका आदेशानुसार सहजी जमणाऱ्या परकाया प्रवेशाच्या गोष्टी आहेत.बरं तिथे नेटसेट,सीईटी इत्यादी भानगडी नाहीतच नाहीत.

इथे एक खुलासा अंडरलाईन केला पाहिजे.(ही अंडरलाईन उभी सुध्दा मारता येईल.तो एक आधुनिक प्रकार होईल,एवढेच !) तो खुलासा असा की त्या त्या क्षेत्रातील सहकारमहर्षि आणि शिक्षणमहर्षि ही एकच व्यक्ती असते.म्हणजे या दोन व्यक्तींत्वांचा समावेश एकाच व्यक्तीत असतो.या दोन व्यक्तित्वांमध्ये फरक करता येतो पण त्यांना वेगळे करता येत नाही.(distinguishabals but not separables).एका अर्थाने या दोंघाचे अद्वैतच असते.आणि पुन्हा प्रत्येक गोष्टीत अद्वैत पाहणे ही तर आपली अध्यात्मिक आणि उत्तरमीमांसक दार्शनिक परंपरा आहे.

तर अशा रितीने परकाया प्रवेश करून कुणाचेही आत्मचरित्र लिहीणे सहज शक्य आहे.याचा अर्थ आपण [म्हणजे आपल्यातील असे प्रा (पो.टिं. बरोबर पोकळ टिंब) व शिक्षकलोक वैचारिक विकसनाच्या अशा उत्क्रांत टप्प्यावर येवून पोहोचले आहेत की " या, बसा , इथे तुमचे आत्मपरीक्षण , आत्मचिंतन, आत्मचरित्रे तयार करून मिळतील " असे आजच्या अत्याधुनिक जागतिकीकरणाच्या तसेच पोष्टमॉडर्नीस्टीक जगात सहजपणे म्हणू शकतो.डार्विन हा एकूण प्राणीजातीचा उत्क्रांतीवादक होता , पण खास केवळ माणसांसाठीचा सामाजिक उत्क्रांतीवादक जर कुणी असेलच तर त्याला हे माझे म्हणणे सहजी पटेल.माणसाची वैचारिक उत्क्रांती विकासाच्या अशा काही अवस्थेला येवून पोहोचली आहे की परकाया प्रवेशाची कला त्याला इझीली आता अवगत झाली आहे.शिवाय तो त्या क्षमतांचे दुकानही टाकू शकतो.

दुकानदारी तर साली फारच महत्वाची.अगदी अलिकडच्या प्राचीन तसेच सनातन कालात देहुकर तुकारामबुवा आंबिले म्हणून एक यशस्वी संत ऑब्लिक अपयशी किराणा दुकानदार होते किंवा अगदीच गेला बाजार गणपत वाणी म्हणून एक शेखचिल्ली होता. या दोघांच्यापासून दुकानदारी बदनाम झाली.मराठी माणूस दुकान टाकतंच नाही म्हणा किंवा टाकूनच देतो म्हणा.अन् आता कलियुगात तर दुकानदारीच महत्वाची मानली जाते.आता तर ते जागतिकीकरण की काय आले आहे.ती तर फारच मॉलामॉल करुन टाकणारी गोष्ट झालीय.पण बघ या साल्या जागतिकीकरणाने बघा तुम्हाला सांगतो कुणाकुणाला बाजारात आणून ठेवले आहे ते सांगता येत नाही ! (पण च्यायला सहनही करता येत नाही हो !!) स्त्रियांचे कमोडीफीकेशन तर जोरात आहेच पण देवमंडळी किंवा देवपुत्रसुध्दा त्या कचाट्यातून सुटले नाहीत.उदाहरणार्थ बघा , हुसेन म्हणून थोर चित्रकार तर देवदेवतांना कपड्यांवर चितारतात तर दा विंची कोडसारख्या पुस्तक कम् सिनेमात खुद्द ईश्वरपुत्र येशूसुध्दा मार्केटिंगच्या विळख्यात सापडतो.काय दणादण पुस्तक आणि सिनेमा चालले हो ! मी सुध्दा त्याची राईट मारलेली सीडी आणून घरात ठेवली आहे. जेंव्हा केंव्हा जरा उच्च उदात्त ग्रीक शोकांतिक वाटावे असे वाटते तेंव्हा ती पाहातो.

आता अध्यात्माचा मुद्दा इथेच संपवून टाकतो.तर असं की युरोपात 'धर्मयुध्दांचा' म्हणून काळ होवून गेला.त्याला आंग्लभाषेत Crusades म्हणतात**. मध्ययुगीन यूरोपमध्ये मुस्लिम सत्तेच्या ताब्यात गेलेली ख्रिस्ती लोकांची 'पवित्र भूमी' (पॅलेस्टाईनमधील जेरूसलेम, बेथलिएम इ. शहरे) परत मिळविण्यासाठी वेळोवेळी केलेल्या लष्करी प्रयत्नांना (इ. स. १०९६ ते १२९१) सर्वसाधारणपणे 'क्रूसेड' ही संज्ञा देण्यात येते. या मुक्तिसंग्रामात लढणारे सैनिक आपल्या छातीवर क्रूसचे चिन्ह वापरीत म्हणून त्यांस क्रूसेड हे नाव पडले असावे. पश्चिम यूरोपमध्ये त्या काळात पाखंडी, धर्मद्रोही व पोपचे शत्रू यांच्या विरुद्धही धर्माच्या नावाखाली काही मोहिमा हाती घेण्यात आल्या होत्या. (उदा., दक्षिण फ्रान्समधील पाखंडी लोकांविरुद्धची मोहीम, इ. स. १२१०) त्यांचाही अंतर्भाव 'धर्मयुद्धात केला जातो. तेव्हा कोणत्याही पवित्र वाटणाऱ्या कार्यासाठी काढण्यात येणाऱ्या मोहिमेसाठी हा शब्द इंग्रजी भाषेत रूढ झाला. त्याला मराठीत धर्मयुद्ध हा प्रतिशब्द वापरण्यात येतो. धर्म व नीती यांनुसार चालविलेले युद्ध हा त्याचा अर्थ येथे अभिप्रेत नाही. परधर्माच्या लोकांचे धर्मांतर करणे हासुद्धा त्याचा उद्देश नव्हता. त्या अर्थाने इस्लामी 'जिहाद'च्या कल्पनेहून क्रूसेडची कल्पना थोडी वेगळी आहे. धर्माच्या संरक्षणासाठी त्याच्या शत्रूंचा निःपात करणे ही धर्मयुद्धाची कल्पना त्याकाळाच्या यूरोपीय जनमानसात होती असे दिसते. त्यास अनुसरून त्या काळात यूरोपमध्ये ज्यू धर्मीयांचे अनेक ठिकाणी शिरकाण करण्यात आले. स्पेन व सिसिली हे यूरोपचे भाग मुस्लिम राजकर्त्यांकडून परत जिंकून घेण्याच्या प्रयत्नांनाही पोपने धर्मयुद्धांचा दर्जा दिला होता; परंतु प्रामुख्याने पॅलेस्टाईन जिंकून तेथे ख्रिस्ती लोकांची सत्ता स्थापन करण्यासाठी ही चळवळ उभारण्यात आली. साधारणपणे इ. स. १०९७ ते १२९१ या दरम्यान आठ धर्मयुद्धे झाली असे मानण्यात येते. राजे व सरदार यांनी धर्माचा उपयोग स्वार्थासाठी केला, तरीही साधारण जनतेत धर्माचा बराचा प्रभाव होता. याचे उदाहरण म्हणजे फ्रान्समध्ये स्टीव्हन नावाच्या एका धनगराच्या मुलास दृष्टांत झाला. तो धर्मयुद्धाचे नेतृत्व करणार असे सांगून हजारो मुले बरोबर घेऊन मार्सेपर्यंत गेला. पुढील समुद्रप्रवासात अनेक मुले मरण पावली. उरलेल्या मुलांस पकडून गुलाम म्हणून विकण्यात आले. असाच एक प्रकार जर्मनीतही झाला. यांना 'बालकांचे धर्मयुद्ध' म्हणण्यात येते (इ.स. १२१२). अर्थात प्रेषिताच्या धर्मासह बाकीच्या बऱ्याच धर्मांनी सुध्दा आपआपल्या परिने जमतील तशी क्रुसेड्स करुन चांगलाचा इतिहास कमावला.याला अपवाद आपल्या थोर वैदिक हिंदुधर्माचा.संस्थापकाचा पत्ताच नसलेल्या या धर्माने वर्णजातीव्यवस्थेची अशी काही जबरी तटबंदी आखली की हिंदु क्रुसेडांना अवकाशच नाही उरला.पण तरीही काही मुर्ख व बेमुर्वतखोर अनुयांयांनी क्रुसेडछाप चळवळी करुन बौध्दजैनांच्या आश्रमांची जाळपोळ केल्याचा इतिहास आहेच. त्यात जाळाजाळीत बरेच श्रमणही लाक्षागृहासारखे सर्रकन जळून गेले.नंतर अगदी अलिकडे विसाव्या शतकात विशेष करुन गोऱ्यासाहेबाच्या चालींना बळी पडून बरेचसे च्युतियानंदन धर्मयुध्दांच्या नावाखाली जातीयदंगली करण्यात माहिर जाहले.नंतर तर ती साली परंपराच बनली असून ती जोराने चालविण्यात राजकारणच आढळते.**तर त्या कालात ख्रिश्चन जगतात विवेक आणि श्रध्दा यांच्यात जबरी युध्द होवून पहिल्या क्रुसेडात ज्यूंचे चांगलेच शिरकाण करण्यात आले.त्यावेळचा सुध्दा जर्मनीच त्यात पुढे होता.दुसऱ्या महायुध्दात आर्य जर्मनीने जो काही ज्यूंचा वंशसंहार केला त्याला अशी दुसऱ्या सहस्त्रकाची पहिली दोन शतकांमधील मूळच्या शिरकाणांची पार्श्वभूमि होती.तर या काळात श्रध्देची प्रतिष्ठापना करण्यासाठी म्हणून आज ज्याला फालतू प्रश्न म्हणतात त्या प्रश्नांवर गंभीर चर्चा होत असे.जसे की बुवा ' सर्व

शक्तिमान ईश्वर वेश्येला पुन्हा कुमारिका बनवू शकतो काय ? , 'सुईच्या अग्रावर किती देवदूत उभे राहू शकतात ? ' तर या प्रश्नांमध्ये एक महत्वाचा प्रश्न होता तो असा की ' धर्मग्रंथ चघळणारा उंदीर ईश्वराचे शरीर चघळत असतो का ? ' तर आता बोला (साल्यानो !) .

तर आता गोची बघा : वेश्येला कुमारिका बनवणे किंवा जिचे कौमार्यभंग झाले आहे(किंवा आपण स्वतःच ते पुण्यकर्म केले आहे) अशा मुलीला पुन्हा अक्षतयोनीचा दर्जा बहाल करणे ही भारतीय ऋषिंची अन् देवलोकांची खास सवय होती.म्हणजे पराशर या पार म्हाताऱ्या ऋषिने सत्यवती या कोवळ्या कोळीणीचा योनीभंग केला.त्या भानगडीतूनच उद्भवलेल्या महाभारतात कुंती या मुलीला सूर्य,यम,इंद्र या देवांनी फशी पाडून तिची जवानी लुटली . पण दोन्ही केसेसमध्ये दोन्ही मुलींची योनी इनटॅक्ट राहीली.**उलट त्या दोघीना बरेच वर मिळाले.येथे वर म्हणजे नवरा आणि इतरही काही इहवादी लाभ असे घेता येईल.**अप्सरा तर इंद्राने अनेक ऋषिंची वीर्यहानी करण्याच्या ड्यूट्या परफॉर्म करकरकरकरुन देखील फॉर ऑल टाईम अक्षतयोनीधारकच राहात होत्या.तर या गोष्टी चर्चवाल्यांना माहित असतील की नाही कोण जाणे.पण ' आमच्या वेदात सग्गळं काही आहे ' च्या तुणतुणेकरांना हे वरील नवीन काही माहित होवून आनंदच वाटेल , यात मला शंका नाही.तुम्हाला काय वाटते ? सुईच्या अग्रावर काय मावेल , याबाबत मात्र आपण साले हरलो.आपण माती,जमीन बसवायला निघालो तर युरोपीयांनी थेट देवांनांच बसवलं !

तर थोडक्यात काय की समजा उंदीरीणीने जरी काही म्हंटले तरी तिच्या चू चू चू भाषेतून आपल्या मानवी भाषेत ; परत ते ही मराठी भाषेत ; त्यातही पुन्हा एकविसाव्या शतकाच्या उंबरठ्यावरील मराठी भाषेत भाषांतरित करून घ्यावे लागणारच. कारण डॉ. कल्याण काळे आणि डॉ. अंजली सोमण यांच्या भाषांतरमीमांसा या पुस्तकात आणि या पुस्तकाची भन्नाट आयडिया ज्यामुळे सुचली त्या भाषा आणि जीवन या अंकात तसे ठळकपणे म्हंटले आहेच मुळी.अलिकडील हे तसे चांगलेच चांगले पुस्तक आहे.तेंव्हा ज्ञानेश्वरकालीन मराठीत ,लीळाचरित्रकार चक्रधर यांच्या मराठीत किंवा अलिकडील विसाव्या एकविसाव्या शतकाच्या मध्यावर जे विद्यमान आहेत **त्या ज्येष्ठ इतिहास रचियते , मोठे विचारवंत पण दुर्लक्षित केल गेलेले सच्चे कार्यकर्ते कॉम्रेड उर्फ भाऊ शरद् पाटील यांच्या मराठीत किंवा मग त्यांच्या मराठीला इक्विव्हॅलंट मराठी लिहिणाऱ्या थोर विचारकर्ते राजीव साने (पण पाटील सिनिअर) यांच्या म्हणजे या दोघांच्याही किंवा त्यांच्यसारख्याच मराठीत लिहीणाऱ्या इंदुकांच्या** एकमेवाद्वितीय मराठीत कसेही एकसमयावच्छेदेकरुन भाषांतर करून कसे चालेल ? त्यातल्या त्यात तुकोबारायांच्या मराठीत चालले असते. कारण तुकाकालीन मराठी ही आज अगदी समकालीन वाटावी इतकी जिवंत, प्रवाही आहे.(ते जरा डिकंस्ट्रक्टीव्ह मेथडने सांगावयाचे झाल्यास आपली विद्यमान समकालीन मराठी ही ; अद्यापि तुकोबा व त्यांची मराठी जुनी व्हावी , कळू नये इतकी काही सुधारलेली नाही , असे ही म्हणता येईल.पण तसे कोण म्हणणार ? आणि समजा म्हंटलच तस कुणी तरी इतरांनी त्याची दखल घेतली पाहिजे ना ? माझ्यासारख्या मलेरिया ऑफिसात कनिष्ट कारकुंडी करणाऱ्या कुणी अप्रसिध्दाने म्हणून काय उपयोग ? कुणातरी सिध्दारूढ स्वामींनीच प्रथम ते वेदवचन आकाशवाणी टाईपात उच्चारले पाहिजेत. अधिकचे म्हणजे स्वामींनी ते वचन इतरत्र कुठेही न म्हणता आपल्या मठात आधी खासगी शिबिरात खासगी श्रोत्यांपुढी उच्चारुन , असलीच स्वतःची मठपत्रिका तर तिच्यातही ठळकपणे म्हंटले पाहिजे.तिथून मठपंथीय शिष्यगण तो वैचारिक व्हायरस पसरविण्याचे पवित्र धर्मकार्य मोठ्या निष्टेने करतातच.) तर मराठी न सुधारल्यामुळे आपल्याला ' इंटरनॅशनल / ग्लोबल ' अथवा गेला बाजार लोकल = महाराष्ट्र तुकारामबुवा प्रॉडक्शन्स लिमिटेड ' कंपनी काढता येत नाही, एवढीच काय खंत उरी बाळगून जगत राहावे लागेल.**पण बऱ्याच लोकांनी म.फुले आणि भा.र.डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नावाने चांगलीच दुकाने चालवून आपल्या वैचारिक उखळी चांगल्याच गोऱ्यापान करुन घेतल्याचे नग्ननृत्य कलावंतिणीच्या भूमिकेसारखे**, अंगप्रत्यंगाप्रमाणे (बरं मला अंग म्हणजे माहीत आहे, पण प्रत्यांग काय आणखी नवी भानगड आहे ? प्रत्यांग म्हणजे काय रे भाऊ ? असा गंभीर प्रश्न उपस्थित करावा लागेल. आणि तो कुठल्या तरी भावालाच विचारावा लागेल, वहिनीला विचारून कसे चालेल ? तिला फार तर भावाला म्हणजे आपल्या भावाला; तिच्या भावाला नव्हे, तर भावाला प्रत्यांग असते काय असे विचारावे लागेल ? पण अशी भारतीय संस्कृतीत आणि मराठी भाषा रचनारितीत पद्धत आहे काय ? एक चौकशी ! किंवा मग गेला बाजार आजकाल गल्लोगल्ली जे काही भाईलोग पैदा झालेत त्यांना विचारावे लागेल, त्यांना म्हणे अनेक अंगांचा आणि प्रत्यांगाचा न्याय दर्शन म्हणते तसे म्हणे थेट अनुभव असतो. किंवा ते ज्ञानेश्वर म्हणून एक बालकवी होऊन गेले. त्यांनी तर असल्या अनुभवाचें वास्तव वर्णन भयंकर सेक्सी भाषेत केलय मने ते मनतात

"तियापरी श्रोतां| अनुभवावी हे कथा| अतिहळुवारपण चित्ता| आणूनियां ||५७||

हें शब्देंवीण संवादिजे| इंद्रियां नेणतां भोगिजे| बोलाआधि झोंबिजे| प्रमेयासी ||५८||

जैसे भ्रमर परागु नेती| परी कमळदळें नेणती| तैसी परी आहे सेविती| ग्रंथीं इये ||५९||

कां आपुला ठावो न सांडितां/आलिंगिजे चंद्रु प्रकटतां/हा अनुरागु भोगितां/कुमुदिनी जाणे //६०//

(ज्ञानेश्वरी भावार्थदीपिका अध्याय १)

आता वाचलं न हे. बोलायचं काहीच नाही, डायरेक्ट झोंबायला सुरुवात ! आलिंगन, अनुराग, भोगीत, ही कोण कुमुदिनी, चंद्रिकापुरे, आपलं म्हणण न सोडता जे काय गुलाबी लाल प्रमेय समोर दिसते आहे ते डायरेक्ट झोंबायला सुरुवात !

इथे ते पुल अन् म टिंब गांधी छाप भाईलोग का कूच बी फायदा नै. या भाईलोग लोकान्ला भाई म्हणतात ना म्हणून त्यांच्याकडे ताईलोक अन् वैनीलोकंही लय गर्दी करून र्हात असतेत, भाई त्यांची कामं करतो आणि ताया प्लस वयन्या भाईची कामं करतत मने ! तेंव्हा ते भाईलोग एकदम अंतरविद्याशाखीय तज्ज्ञ; तेंव्हा त्यांना विचारने इष्ट..... .) **पारदर्शक वास्तव आहेच.वर्णभेद मोडून टाकून गोरेपणा अंगावर नाही पण निदान मानधनात , लेखनाच्या उत्पन्नात तरी आला पाहिजे, याबाबत ते काटेकोर राहिले आहेत.त्याबाबत उरी खंत नव्हे तर पोटी गरम व्हीस्की अन् थंडगार वाईनचे खंबे बाळगूनच जगावे लागेल.ते एकलंगजी कुमारांनी कबीराचं की कुणाचं गाणं म्हंटलचं आहे ना की ' ..वालू की भित पवन का खंबा ' तसे अनेक खंबे उरीपोटी रिचवून घेत राह्याचं हेच आपल्या हाती नव्हे तर पोटी उरलेलं आहे.कांग्रेसवाल्यांनी तर ' म टिंब गांधी इंटर युनिव्हर्स ' नावाचे इंटरनॅशनल मॉल काढून केवढी मज्जा केलीय ती तर लै थोर . लववायला मान सुध्दा कमी पडते.** आता खरे तर उभ्या आडव्या तिडव्या तिरक्या सरळक्या इ.इ. महाराष्ट्राचे लाडके लेखक म्हणून बऱ्यापैकी प्रसिध्द पावलेले विनोदी लेखक पु.ल.देशपांडे यांनी त्यांच्या ' महाराष्ट्राचा गाळिव इतिहास या पुस्तकात ' नामदेव **शिंपी प्रॉडक्शन्स प्रायव्हेट लिमिटेड** अभंग इंडस्ट्री ' चे वर्णन केले आहेच.हा धंदा **कसा चालू शकेल , ते सांगितले आहेच्. पण गोची अशी की** पु.ल.विनोदी असल्याने त्यांचा हा विचार कुणी सिरियसली लक्षात घेतलाच नाही. हा लेख **साऱ्यांनी विनोद म्हणून घेतल्याने जाती , कुलवृत्तांतवाल्यांना आपल्या जातीकुलातील संतमहात्म्यांच्या नावाने चालणाऱ्या दुकांनांचे पोटेन्शियल अंडरएस्टिमेट झाले. (आता मी लक्षात आणून दिल्याने तरी ती वस्तुस्थिती रियल इस्टेटमध्ये रुपाया परिवर्तीत होतो तशी बदलेल काय ?**) पु. लं.च हा लेख ही खरी संताच्या कार्पोरेटीकरणाची नांदीच होती.तिची नोंद मात्र नीट घेतली गेली नाही.आता , हे बघा आपणच आपले काय चांगले आहे, विक्रीयोग्य आहे ; हे जगाला सांगितले नाही तर सांगणार कोण ? उदाहरणार्थ रवींद्रनाथ थोर होतेच.पण बंगाल्यांनी दणकून जाहिराती केल्या, भाषांतरे केली, उत्सवे केल्यानेच ते तर लवकर प्रसिध्द झाले**.खरे तर झाडुन साऱ्या स्त्रीसंतांसह थेट तुकडोजी इत्यादीपर्यन्त ही जाहीरातबाजी मराठी माणसांकडून झाली पाहिज. पण माझे कोण ऐकणार ! पु. लं.चं कुणी ऐकत नाही तिथं मी कोण टिककोजीराव ?**

असो . **म्हणजेच नसो.**

किंवा मग असे की ती एस्पेरांतो आणि इंडो की काय त्या भाषेतच ही उंदीरांची ची चू चौ च्या चा चा ची भाषा अनुवादीत करावी लागेल.सर्व जगासाठी एक समान भाषा असावी , या भीषण भयानक भाषिक साम्राज्यवादी सदिच्छेने ती निर्माण झाली असून त्यांच्या ' विश्व अनुवाद ' या संस्थेतर्फे भाषांतराचे काम केले जाते.पण त्यासाठी हल्ली पुणेकर श्री.अनिरुध्द बनहट्टी यांच्यांशी संपर्क साधावा लागेल एवढेच काय ते.किंवा मग थेट मूळ भाषेतून मराठीत भाषांतर करण्याचे व्रत जागविणाऱ्या ' केल्याने भाषांतर ' या द्वैमासिकाकडे धावावे लागेल.उंदिरांच्या या भाषांतरीत कथांना मग 'उंदीरकथा ' म्हणून प्रसिध्दी मिळेल , हे काय थोडे आहे.अशा लेखकाच्या घराचे नाव मग ' बीळ ' ठेवावे किंवा खूपच पैसा मिळून मोठाच बंगला बांधला तर ' भगदाड ' म्हणता येईल ! कशी वाटते idea ! ही तुमचं जीवनंच अवघं बदलून टाकेल बघा.**आता हे बघा , माझ्या एका सर्पमित्राने दाबून सर्पकथा लिहील्या.त्यानं घर बांधलं,तर घराचं नाव थेट 'वारुळ'.म्हणजे म्हणून उंदीरकथालेखकाच्या घराचे नाव 'बीळ ऑब्लिक भगदाड' . काय जमलं का नाय.पण प्रणयकथा अन सिंगल , डबल ,टिबल एक्स कामकथा लिहीणाऱ्यांनी घराचं नाव फार तर वात्सायन ठेवावे . उगाच ' योनी ' इत्यादी ठेवू नका .नस्ती साली लोकांची घुसाघुसी.आता यात सुध्दा स्त्रीपुरुष समता आणायची म्हणली तर ती अशी की बुवा (अन् बाई पण) ' योनि' हे नाव तुम्ही पुरुष असाल तर तुम्हाला आकर्षक वाटेलच.एक वेगळाच ओलावा भावेलही. पण तुम्ही जर स्त्री**

लेखकीण असाल तर तुम्हाला दोन चॉईसी आहेत.एक तर तुम्ही ते नाव निजलिंगप्पा ठेवू शकता अथवा शांतलिंग (प्पा) ठेवू शकता किंवा मग दुसरे म्हणजे सरळ थेटपणे , ताठपणे त्यातल्या त्यात जरा जास्त बरे म्हणून ' शिवलिंग ' ठेवता येईल.म्हणजे त्यात शिव म्हणजे good & pious **असे उभयअर्थांनी ते संपृक्त आहे.शांतलिंगप्पा हे पन्नाशी नंतर योग्य राहिलच, पण निजलिंगप्पा बेश्टच. बरं, ते ' शिवलिंग' च्या सिम्बॉलिझमची आणि निर्मितीची ओरीजनल् श्टोरी माहित्यीय्य का ?**

आता ते स्त्री-पुरुष समतेचं तत्त्व महित्यीय का तुम्हाला तर ते म्हणे " पुरुषांनी अगदीच फार ताठर भूमिका घेतली की स्त्रियांनी सुद्धा चोख उत्तर दिले पाहिजे ! " म्हणजे अगदी समतेचा प्रश्न आपलं मानून. जसं की तुकाराम महाराज संत चोखामेळाच्या बाबती म्हणतात, अस लोक म्हणतात की " तुका म्हणे चोखा माझा " . ही संतांची समतेची, आपलेपणाची भावनाच स्त्रियांनी प्रत्यक्ष अमलात आणून दाखवावी. तर स्त्री-पुरुष सुखात नांदतील. अन्यथा पुरुष आपली ताठर भूमिका घेऊन बाहेर जाणार आणि मग ते कायम चोखंदळ स्त्रियांच्या शोधात केवळ समतेसाठी हिंडत राहणार, हे ओघाने आलचं. कुणी भेटलं नाही तर शेवटी अशा चोखंदळ स्त्रियांच्या बाजारात जाणार. आणि केवळ पोटासाठी त्या स्त्रियां चोखंदळगिरीला (गांधीगीरीफेम) तैय्यार होणार.

आता, ऐका जरा वेगळंच ! उच्च शिक्षणक्षेत्रात जे काही बेश्ट पद असते त्या कुलगुरुपदाला कुणी उंदीर म्हंटलं तर ? आनंद जरग नावाचे एक प्रा टिंब असून त्यांनी 25 ऑगस्तच्या 2000 च्या ' म.टा .' तील ' वाद विवाद ' या सदरात ' कुलगुरुपदाचे स्थान निकष आणि निवड प्रक्रिया ' नावाचा लेख लिहिला. 31 ऑगस्ट 2000 रोजी शिवाजी विद्यापीठाच्या तत्कालिन कुलगुरुपदाची मुदत संपली होती ,तेव्हा नव्या कुलगुरुंची निवड करताना काय काळजी घ्यावी , या अध्यातिमक तळमळकळीने हा लेख लिहीला आहे.त्यात त्यांनी '' जे कुलगुरुपदाला पात्र लोक असतात ते ' कुलगुरुपदाला प्लेगचा उंदिर समजून ' त्यापासून दूर राहातात , उलट अत्यंत अपात्र व संधिसाधू लोक कोणत्याही मार्गाने कुलगुरुपद प्राप्त करतात आणि विद्यापीठीय व्यवस्थेलाच बटिक बनवितात '' , असे थेट डायरेक्टपणेच म्हंटले आहे . तेव्हा आता सारे कुलगुरु उंदीरच म्हणायचे की काय ? मग डिम्ड विद्यापीठांचे कुलगुरुंना काय मग ' डिम्ड प्लेगचा उंदीर ' अन् ग्रामीण विद्यापीठाच्या कुलगुरुंना काय ' ग्रामीण प्लेगचा उंदीर ' म्हणायाचे काय ? सगळा आनंद आहे झालं !! काय काय साले पेच असतात हो ? ! अन् सध्या जी या पदासाठी सर्वत्रच रॅट रेस चालू आहे ,त्याचं काय ?

हे ही असो.म्हणजेच नसो.

हे सगळे मूलभूत चिंतन म्हणजे आपले गृहीततत्त्व म्हणायचे.गणितात किंवा इतर कोणत्याही शास्त्रात जसे काही गृहीततत्त्वे गृहीत धरूनच समस्येचा विचार करावा लागतो , तसे हे गृहीततत्त्व आहे.बाकी काही नाही . बरं गृहीत धरलेच नाहीतर '' आपल्याला इतरांच्या मनात काय चालले आहे '' , हे कळणार कसे ? त्यातही पुन्हा उंदिरीणीच्या मनात काय चालले आहे ? हे कसे कळणार ? आता बघा, म्हणजे पुन्हा तिला मन आहे की नाही , किंवा '' प्राण्यांना मन असते की नाही ,त्या मनाचा विकास कसा होतो ? आपल्या मनात येणारे विचार इतरांना कसे कळतात आणि '' इतर मनांमध्ये '' त्यांची नोंद कशी होते ? न्यायदर्शन ज्याला मन म्हणते ते खरे की रेने देकार्त म्हणतो ते खरे की झिग्मुंड फ्रॉईड म्हणतो ते खरे की गिल्बर्ट राईल म्हणतो ते खरे की रा.भा.पाटणकर आणि प्रभाकर पाध्ये त्यांच्या सौंदर्यमीमांसेत म्हणतात ते खरे हे कुटप्रश्न आलेच (येथे कुट म्हणजे ' कुटणे ', बारीक पावडर करणे असे घ्यावे .जसे की आपण आपल्या घरात आपआपला दाणा कुटतो, म्हणजे आपलं .. .. शेंगदाणा हो , तो जसा कुटतो तसा कुटणे.एकाचवेळी दोन दाणे कुटले तर बेदाणा म्हणा. ' कूट ' म्हणजे पर्वत असा नको.ते कूटस्थनित्य इत्यादी फारच अध्यात्मिक होवून बसते.शिवाय कूटस्थनित्यच असल्याने एकदा बसले की ते हालता हालत नाहीच).

तर अशा प्रश्नांना सारखे कुटत ' बसावे ' लागते.- उभ्याने कुटता येत नाहीच नाहीतरी ! (बरे ' बसणे ' यालाही भारतीय लोकसंस्कृतीत पार एतद्देशीय अर्थ आहेच.फार तर त्याचा दर्जा उंचावून त्याला ' Symposium' म्हणता येईल.**हे प्रकरण जरा सविस्तरच सांगितलं पाहिजे**. बरं बसू कधीतरी ! बोलवा मला.) शिवाय असे प्रश्न इतके कुटले गेले आहेत की ' मन नको पण कुटणे आवर ' असे म्हणायची पाळी येते. (येथे ' पाळी ' या संज्ञेचा अर्थ (एस.टी.प्रवासात सुलभ शौचालयात संडासला उभे असताना आपली गाडी सुटण्याच्या आतच) गर्दीत आपला नंबर येणे, असा अर्थ घ्यावा . उगाच शंका, कुशंका किंवा दीर्घ - लघु शंका नको.) तर या चर्चानी माणूस अगदी मेटाकुटीला येतो.

आता मेटाकुटी हा शब्द मराठीतच घेतलेला बरा बरं का.त्याला कारण आहे.**उदाहरणार्थ समजा की तुम्ही सतत चर्चा करणारे चर्चिल आहात.तर या किंवा** कोणत्याही चर्चेच्या साधारणतः दोन पातळ्या करता येतात.एक वस्तुपातळी आणि दुसरी अधिपातळी .समजा तुम्ही मराठीतून इंग्रजी शिकत आहात तर मराठी ही झाली वस्तुपातळी आणि इंग्रजी ही झाली अधिपातळी .समजा तुम्ही " रोज खरे बोलणे चांगले असते " , या म्हणण्याला मान डोलवता .पण तुम्हाला अचानकच त्या चर्चेची नशा भिनून ' चांगले म्हणजे काय ? ' असाच चमत्कारीक प्रश्न विचारण्याची दुर्बुध्दि सुचून तुम्ही चांगुलपणा नावाच्या अगम्य संकल्पनेचे घटक,त्याचा विविध क्षेत्रातील वापर , त्या संदर्भातील विविध अर्थ , त्याची व्याख्या , त्याचे तार्किक आणि ज्ञानशास्त्रीय विश्लेषण, नैतिक - अनैतिक किंवा मग नैतिक - न नैतिक यातील फरक काय असतो बरे , इत्यादी चर्चा करु लागला आहात , तर मेलाच ठार ! आता ' रोज खरे बोलणे चांगले असते ' ही वस्तुपातळी झाली आणि चांगुलपणाची समस्त चर्चा ही अधिपातळी झाली ! तर अशा चर्चेला आंग्ल भाषेत (खरे म्हणजे तार्किक भाषेत) meta - discussion म्हणतात.म्हणजे असे की वस्तुपातळीवरच्या चर्चेला म्हणावयाचे discussion आणि त्या discussion चेही discussion म्हणजे meta - discussion (हुश्श !). meta म्हणजे about,beyond. ज्याची आपण चर्चा करतो त्या विषयाच्या पलिकडे जावून त्या विषयाचीच चर्चा करणे.हे नसते हिजडे उद्योग आहेत, असे वाटेलही तुम्हाला.पण फारच जटील असते ती.आता ही जी काही चर्चा असते ती कोणत्याही बऱ्यापैकी चांगल्या माणसाला पार मेटाकुटीला आणते.त्यामुळेच सहसा अशा चर्चेला कुणी ' बसत ' नाही .पण अशी पार म्हणजे पार निर्ढावलेली चर्चा करणारी लोकं आहेत बरं का या जगात . हे जगं फारच विनोदी. काय काय लोक भरलेत !

तर उंदीर व्हावेत की नाही , हा माझा प्रश्नच नव्हता आणि नाही, हे आपल्या सर्वांच्या लक्षात आले असणार; यात शंका घेण्याचे कारण आता मला व तुम्हाला उरले असेल, असे मला आणि तुम्हालाही वाटत असणारच नाही , हे अगदी ' मी विचार करतो म्हणून मी आहे " या विधानातील सत्यासारखे सुस्पष्ट आणि निःसंदिग्ध सत्य आहे.या विधानापासूनच खरी तर आधुनिकता सुरु झाली बरं का.ती ही आता चारशे वर्षांची जुनी झाली.**एखादी गोष्ट अशी किती आधुनिक राहते हो ? प्रत्येक क्षणाला ती जुनी होतच असते ना ? पण लोक जुन्याला चिकटून बसावे तसे नव्यानेच आलेल्या नव्यालाही चिकटून बसतात.पण ते नवे लगेच जुने झाल्याने ते जुन्याला चिकटून बसतात , असेही म्हणता येतेच की ! च्यायला पण ते नवे जर जुने असेल तर मग नवे गेले कुठे ? नवे जर जुने होते म्हणजे आणखी नवे काही तरी येतच असते.तर त्याला ' नव्यनवे ' म्हणू यात का ? लोक त्याला परंपरेने ' उत्तरआधुनिक ' म्हणतात.हे बघा निसर्गात सतत बदल होतोच तो स्थायी असतो. Change is permentant ! मजा आली की नाही ? शोधा या विधानातील तार्किक गोची. गेलाच तुम्ही मेटालेव्हलला.**

माझा प्रश्न एवढाच होता की ती पिले माझ्याच घरात व्हावीत का ? किंवा साली का व्हावीत ? हा पहिला प्रश्न होता आणि ती दुसऱ्यांच्या खरे तर लगटून असलेल्या शेजाऱ्यांच्या घरात का होवू नयेत ? (हे शेजारी अम्मळ जरा माजलेच आहेत.) हा दुसरा कळीचा प्रश्न होता. तो कोण सोडविणार ? कदाचित किंवा नक्की बोलावयाचे झाले तर हे उंदीर - उंदीरीण पतीपत्नीनी ठरवायचयं.

(हे पतीपत्नी म्हणणं म्हणजे आपलं त्यांच्या विषयी आदरभाव ,सामाजिकताभाव, कौंटुबिंकताभाव म्हणून.नाहीतर त्यांच्यात लग्न होतात की नाही , त्यांचे लग्नविधी कोणते, त्यांच्या हुंडा पध्दती आहे का , पुरुषउंदीर प्रधानता - male mouse chavuanistic pig- हा एक वेगळाच प्रश्न आहे. mouse जगतात. **त्यांच्यात विवाहबाह्य संबंध असतात का ? (इत्यादी प्रश्न इथेच** या कंसातच सोडून देवू.आणि कंसाबाहेर पडू.) आता खर तर mouse, rat या दोन संकल्पनांत फरकच आहे. mouse म्हणजे एखाद्या गोष्टीचा मन लावून शोध घेणे,पिटुकले असणे आणि rat म्हणजे मोठा उंदीर किंवा घूस, स्वार्थासाठी पक्ष फोडणारा,पळ काढणारा म्हणून नुकसान करणारा.तर मोल्सवर्थ साहेबाच्या म्हणण्यानुसार उंदीर म्हणजे rat आहेच पण तो कोणतीही गोष्ट तो चावून कातरतो म्हणून rat म्हणजे कातरणे.म्हणून डोईचे केस गळणे किंवा चाई लागणे हा ही mouse चा अर्थविस्तार. तर हे झालेच पण मुळातच गोरासाहेब शहाणा असल्याने तो आणखीही चमत्कारिक अर्थ सांगतो.उंदीर म्हणजे विशाखा नक्षत्र आणि त्या नक्षत्रात पडणारा पाऊस ! साहेब आणखी पुढे म्हणतो की उंदऱ्यामांजऱ्या म्हणजे विशाखा नक्षत्र आणि अनुराधा नक्षत्र आणि त्या दोन्हीत पडणारा पाऊस.

हे झालं साहेबांचं.पण mouse अन् rat मध्ये एक साहित्यिक आणि कलात्मक म्हणजेच सौंदर्यशास्त्रीय फरक आहे.उंदीर हा कोमल,नाजुक , कलात्मक प्राणी आहे तर घूस हा बोजड,नुकसानकारक,हिडिस , किळसवाणा प्राणी आहे.सौदर्यशास्त्रीय कारणाने तर उंदीर लेखन,नाट्य इत्यादी कलांमध्ये एक किरदार म्हणून येतो घूस नाही येत. **घूस हा किळसवाणा प्राणी आहे.शिवाय घूस म्हणजे राष्ट्रभाषेत लाच.राष्ट्रीय पातळीवर पोहोचलेला घूस. ते ही किळसवाणेच. बर** किळस हा जरी नवरसातील रस असला तरी असला रस नेहमीच कोण पिणार ? आणि किती पेग् ? उंदीर कसा गोडुला , पिटुकला असतो.त्याला सौंदर्यशास्त्रीय मूल्याबरोबरच एक दर्जेदार नैतिक मूल्यही असते , घूशीला नसते.

खरे तर उंदीराविषयी लिहीण्याचं कारण म्हणजे एक तर उंदीर हा भगवान शंभोशिवशंकराचे आणि जगन्माता आदिशक्ती पार्वतीचा पुत्र रा.रा.श्री.गणपतीमहाराजांचे ते वाहन.बरे ते असे तसे वाहन नाही तर अगदी ॲटोव्हेईकल आहे.म्हणजे स्वतःहून चालूहलू शकणारे आहे. आपल्या मर्त्य मानवांकडे असतात तसे सायकल , ह्युंदाई,मर्सिडीजसारखे एकाच जागी गपचिप असणारे, आपण चालू केल्याशिवाय न चालणारे नाही. इथ लफडं बघा, बिनड्रायव्हरच्या गाड्या काढण्याचे स्वप्न बघता येते.पण बिनाकंडक्टरवाल्या एशियाडसारख्या बिनड्रायव्हरच्या गाड्या काढण्याचे स्वप्न केवळ परदेशातच साधले जावू शकते. उदाहरणार्थ जेम्स बाँडच्या चित्रपटांमध्ये अशा मोटारगाड्या असतात. पण भारतात थेट प्राणीजगताशी मैत्री करून त्यांना चांगला अध्यात्मिक दर्जा देवून त्यांचा थेट ड्रायव्हर किंवा वाहन म्हणून उपयोग करणे , ही थेट धार्मिक वृत्तीच झाली.म्हणजे असे की विष्णुला जसे की गरुड आहे तर शंकराला नंदी तर सरस्वतीला मोर इत्यादी.**रामाला, तुकारामांना आणि सतीचं वाणंमधल्या आशा काळेलाच विमान आहे**. **ते पण विनाचालकाचं ! विनावाहकाच आठवतयं ना ?**

शिवाय ड्रायव्हरलोकांन्ला भारतीय जीवनप्रणालीत फारच महत्व आहे.ते वेगळंच. उदाहरणार्थ अर्जुनाच्या रथाचा ड्रायव्हर म्हणून खुद्द भगवान श्रीकृष्णाने बजावलेली भूमिका तर एकदमच बेष्टच म्हणावी लागेल.**आपला तो गौतम बुध्द त्याच्या रथाचा जो ड्रायव्हर होता त्याने जीवनविषयक सत्य सांगून सुखासीनतेत आलिंग बुडालेल्या गौतमाला एकदमच जागेवर आणले, महाभारत ज्ञ रामायणात अन् विविध प्रकारच्या कथा- पुराणांमध्ये कोण कोण कसकसल्या अटी टाकून कुणाकुणाचे ड्रायव्हर झाल्याच्या गोष्टी आहेतच की.किंवा ' ड्रायव्हरा प्राण तळमळला ' हे गीत गायला लावणारे सॉफ्टवेअरचे ड्रायव्हर तर लई बेकार,जागेवर सापडले तर ठिक नाही तर ' कुणी ड्रायव्हर देईल ड्रायव्हर ! ' करीत भीकेलाच लागावे लागते.**गेला बाजार आजच्या ' ड्रायव्हर पाहिजे' च्या या समकालिन जाहिरातीत तर चक्क आपणा मध्यम , उच्चमध्यम वर्गीयांच्या अध्यात्मिक जीवनविषयक धारणाच बोलक्या झालेल्या असतात.निस्वार्थी,निर्व्यसनी , कुटुंब वत्सल , वर परत मध्यमवयीन असा वाहनचालक लागतो.आणखी जरा वर म्हणजे कमी पैशात लागतो.असा सर्वगुणसंपन्न बहुदुधी आखुडपगारी ड्रायव्हर आपल्याला लागतो . कारण बहुधा ट्रकड्रायव्हरलोकांनीच एड्ससारख्या लागणीचा प्रसाद भारतभर बंधुभावनेने आपआपल्या घरी पोहोचवल्यामुळे ही खबरदारी घेतली जाते, असे रिपोर्ट्स आहेत.

दुसरे शिवाय असे की भालचंद्र नेमाडे म्हणून जे काही सुप्रसिध्द लेखक व समीक्षक आहेत ; त्यांनी ते स्वतः आजच्याएवढे सुप्रसिध्द नसताना केवळ एम.ए. करीत असताना कोसला नावाची कादंबरी लिहीली.त्यात त्यांनी उंदीर या विषयावर जे काही लेखन चिंतन करून ठेवले आहे, त्याला जवाब नाही.नेमाडे यांचे एक वैशिष्ट्य म्हणजे हे गृहस्थ प्राध्यापक असूनही - होते - ही - महाराष्ट्रदेशी आजमितीला जे काही चांगलेचुंगले , विद्वान , समीक्षक लेखक आहेत त्यात ते मोडतात.म्हणजे ते स्वतः तसे म्हणत नाहीतच. कारण नम्र आहेत.पण त्यांच्याशी नम्रतेची स्पर्धा लावणारे इतरेजनच त्यांना त्या वर्गात मोडवितात. तर या नेमाडेंनी जे काही ' मूषकचिंतन काव्य ' प्रगट केले आहे त्याला तोड नाही. ते हुबेहुब , जुळे उंदीर काय . वा ! वा ! राम और शामच की ! किंवा सीता और गीताच . बेष्टच. खरे तर जुळ्यांवरचा जन्मसिध्द अधिकार केवळ हिन्दी सिनेमावाल्यांचा आहे.पण जुळ्या उंदीरांचा कॉपीराईट नेमाड्यांचाच.

उपदुसरे असे की निर्विष विनोद करणारे मराठी विनोदाचे विद्यापीठ असलेले चिं.वि. जोशी यांचे जणू **काहीपैकी एक** उत्तराधिकारीच असलेले मुकंद टाकसाळे म्हणून जे संयमित विनोद निर्मिती करणारे पुणेस्थित पण स्वभावाने बिनपुणेकर विनोदी लेखक आहेत त्यांचा ' उंदरावलोकन ' नामक लेखसंग्रह आहे.(पण पडून नाही.चांगला खपलाय. म्हणजे विकला गेलाय !) तर त्यांनी सामान्य माणूस कसा उंदरासारखा भिजभित्रा आहे, तो कसा या जागतिक बदलाकडे पाहिल बिहील , ते लिहीलं आहे.ते ज्ञानकामुकांनी पुस्तक विकत घेवूनच वाचलं पाहिजे.(फुकटचे विनोद साले बास झाले !)

उपोपदुसरे असं म्हणजे केवळ समीक्षकांमध्येच फार प्रसिध्द असलेले बा.सी.मर्ढेकर म्हणून जे कवीवर्य होते ते की अतिशय सोप्या रितीने अवघड लिहीत असत,त्यांनी त्यांच्या ' ओल्या पिपात मेले उंदीर ' ही कविता उर्फ ' उंदीरमृत्यूगीत ' लिहिले आहे,त्या गीताचे एकदम थोर विडंबन नेमाड्यांनी कोसलात कोरुन - भरून ठेवले आहे.विविध प्रकारची पर्म्युटेशन ॲण्ड कॉम्बिनेशन करकरुन शेवटी त्यांनी '' ओल्या पिपात उंदीर मेले '' असे अंतिम विडंबन केले आहे.खरे तर आम्हाला (म्हणजे मलाच की)त्याचे पोष्टेष्टमॉडर्निस्टीक विडंबन सुचले आहे. ते तुम्हाला (आता तुम्ही वाचत वाचत इथपर्यंत पाहोचलात आहात तर) म्हणून सांगतो.' उंदीर, उंदीर, उंदीर, उंदीर, उंदीर, उंदीर, पिपात , पिपात, पिपात, पिपात, पिपात,पिपात,ओल्या, ओल्या, ओल्या, ओल्या, ओल्या, ओल्या,मेले, मेले, मेले, मेले, मेले, मेल`' .हे केले आहे . तर ते म्हणा किंवा कसेही पर्म्युटेशन ॲण्ड कॉम्बिनेशन (जे तुम्ही माझ्या कॉपीराईटसाठी कराल ते ही) शेवटचे अंतिम विडंबनच म्हणावयाचे.**तर वेगळ म्हणजे म.वा.धोंड म्हणून मराठी साहित्यात एक चांगल्यापैकी समीक्षक कमी साहित्यचोरशोधक आहेत.हा धोंडा एकदा तुमच्या टाळक्यात बसला की तुम्ही मेलातच.पण स्वर्गात बिर्गात नाही.तर चोऱ्या सिध्द झाल्याने थेट नरकातच.तर धोंडांनी मर्ढेकरांच्या या उंदिर काव्याचे मस्त संशोधन केले आहे. ते परीक्षेला नसताना वाचले तरच व्यवस्थित कळते. कळ्ळे ना ?**

तिसरं शिवाय असं की एक गंभीर गोष्ट म्हणजे ' किस्सा कुर्सी का ' नामक आता विस्मरणात गेलेल्या एका सिनेमात मुक्या असलेल्या गरीब जनतेचे प्रतिनिधीत्व करणाऱ्या शबाना आझमीने रंगविलेला किरदार.गावात प्लेगने गोंधळ घातला असून उंदीर मारून आणणाऱ्यास सरकाराने रोख बक्षिस जाहीर केलेले असते.त्यामुळे भारतीय परंपरेनुसार कागदोपत्री उंदीर मारण्याचे सोडून देवुन मुकी शबाना खरेच ओरीजनल उंदीर मारून आणण्याचा जो काही बोलका अभिनय करते किंवा अभिनय बोलता करते त्याला तोड नाहीच.

चौथं शिवाय म्हणजे वॅटसन , पॉवलोव्ह इत्यादी वर्तनवादी शास्त्रज्ञांनी आधी उंदीरांवरच प्रयोग करून मग माणसांना ते नियम लागू केल्याने माणूस व उंदिर यांचा दर्जा समान झाला.उंदीरांचे उत्थापन होवून ते माणूसरांकेला आले.हे काय कमी झाले ? उदाहरणार्थ जेरेमी बेन्थॅम या अठराव्या शतकातील गोऱ्या ब्रिटीश तत्त्ववेत्त्याने समतेचा मुद्दा प्रथम मांडला होता. बहुतेक सर्व विचारवंतांनी गैरआकलन करवून घेतलेल्या म्हणूनच सर्वांना आवडणारा ' उपयुक्ततावाद ' या बेन्थॅमनेच मांडला बरं का.याचे वैशिष्ट्य म्हणजे आपण मेल्यानंतर आपला देहालाच पुतळ्याचे स्वरुप देवून त्याच्या साक्षीने उपयुक्ततावादाचा प्रसार व्हावा, अशी त्याची इच्छा होती.याला आंग्लभाषेत auto - icon म्हणतात.तर ही ती इच्छा पूर्ण करण्यात आली.आता त्याचे प्रदर्शन करण्यात आले आहे.(तिकडे गेलाच तर जावून या जरा **पाऊल वाकडे** करुन त्याच्या मसणवटीत.**इथे पाऊलच काय लाथ वाकडी पडली तर चालेल.फार तर कविता लिहा ' पाऊले चालती मसणवटीची वा SS SS SS .. ..ट !)**

आफ्रिकेतील वर्णयुध्दाच्या अतिशय नाजुक वेळी कृष्णवर्णीय आफ्रिकन जनतेला सुध्दा जगण्याचा हक्क आहे असे प्रतिपादन समतेच्या आधारे बेंथॅमने केले. हे मोठे धाडसच होते.माणसातील इतरांच्या दुःखवेदनाची क्षमताच समतेला जन्म देते, असे बेंथम म्हणतो.त्यामुळे कृष्णवर्णीयही लोक माणसेच असून त्यांना माणसांसारखे वागवले पाहिजे.असे त्याचे म्हणणे होते.अर्थातच त्याला विरोध झाला.आता समता नावाची ही गोष्ट म्हणजे बघा वैचारिक मृगजळच.ती कशी ताब्यात येईल ? समता, विषमता, शोषण, श्रेणिबध्द समता, हकक या संकल्पनांच्या तंगड्या इतक्या एकमेकात अडकल्यात की त्या फार गोच्या करणाऱ्या असतात.

आणि मग थेट पीटर सिंगर या गौरवर्णीय केम्ब्रीजच्या तत्त्ववेत्त्यानेच हा मु-ा त्याच्या Animal Rights या खळबळजनक पुस्तकात व्यवस्थितपणे उचलून धरला.(हा जिवंत आहे.तत्त्वज्ञ म्हंटला की मेलेलाच असला पाहिजे, हा नियम मोडा जरा.)

समता तत्व माणसांच्या परस्पर हितसंबंधांचे तत्त्व असून ह्या हितसंबंधांमुळेच माणसे एकमेकांना समान मानतात, अशी मांडणी करुन सिंगरने जरा नैतिक गोचीच केलीय.समता तत्त्व मानवबाह्य प्रजातींना सुध्दा लागू करता येईल,असा त्याचा दावा आहे.माणूस ज्या अर्थाने परस्परांशी समतेने वागतो त्याअर्थाने प्राणी परस्परांशी समान नाहीत तर माणूस आणि प्राणी हे परस्परांचे हितसंबंध राखण्यासाठी समान आहेत. आणि ही समता मुख्यतः प्राण्यांच्या जगण्याच्या हक्काबद्दलची आहे.असे तो म्हणतो हो ! हे हितसंबंध पर्यावरणीय आहेत , बरं का .

तर त्याचं असंय की माणूस म्हणून आपण मूलभूत हक्क आणि मानवी हक्क अशी दादागिरी करतो.आता तीच भाषा प्राण्यांच्या संदर्भात आपण करु.माणसाला जसा जगण्याचा हक्क आहे, तसा प्राण्यांनाही जगण्याचा हक्क आहे. पण हक्क बजावता तर कर्तव्य कराच लेको , अस्ला चुतियापणा करु नका.म्हणजे, प्राण्यांनी कर्तव्यदेखील करावे , असे म्हणणे हा निखळ गाढवपणा ! हक्क बजावणे म्हणजे कर्तव्य करणे व कर्तव्य करणे म्हणजे इतरांच्या हक्कांचे रक्षण करणे असा तार्कीक आणि नैतिक संबंध माणसांच्या जगाला ठिकाय.प्राण्यांना नाही.दुःखसुख संवेदनांच्या बाबतीत माणूस व प्राणी दोघांनाही जगण्याचा अधिकार आहे. पण कर्तव्याची जबाबदारी फक्त माणसांची आहे. दिवसभर खाणे , पिणे, विश्रांती झाल्यानंतर रात्री कुत्र्याने चोरांवर भुंकण्याचे कर्तव्य करावे किंवा मांजरीने आपल्याला चाटायला यावेच, असे म्हणता येणार नाही. कारण अनोळखी माणसांमधून चोर ओळखण्याची क्षमता कुत्र्याने विकसित केलेली नसते. तो फक्त ' अनोळखी माणसांवर ' भुंकत असतो, चोरावर नव्हे.त्यामुळे प्राण्यांना हक्क असतात, पण कर्तव्य नसतात, हे माणसाने rational animal म्हणूनच लक्षात घेतले पाहिजे.प्राण्यांना जगण्याचा हक्क असल्यामुळे त्यांचा अन्न म्हणून आणि सौदर्य प्रसाधनातील प्रयोगात वापरण्याबद्दल काय करायचे हे ही तुम्ही जरा rational animal म्हणून सांगा.

म्हणजे असं की आपल्या जीवन पध्दतीनुसार खरं तर मांसाहाराची आवश्यकता ठरते.समजा तुम्ही उत्तर ध्रुवावरील एस्किमो आहात तर ठिकाय करा मांसाहार.पण आता तुम्ही उद्योगप्रधान समाजात राहत असाल अन्   शेती पिकवित असाल तर मांसाहार टाळणे उचित व नैतिक असते ना हो .आता बघा, प्रगत औद्यागिक देशातील स्त्री-पुरुषांची वाढती वजने हेच दर्शवितात की चांगले आरोग्य किंवा दीर्घायुषीपणा यांच्यासाठी मांसाहाराची गरज नाही.पण मांस स्वस्त पडावे म्हणून डुकरांसारख्या प्राण्यांना पाश्चात्य राष्ट्रे अतिशय वाईट पध्दतीने जगावयास लावतात, अयोग्य, रोगट वातावरणात त्यांची पैदास करतात. जणू ती मांस देणारी यंत्रेच म्हणावीत.सौंदर्य प्रसाधने व औषधांसाठी प्राण्यांची चरबी, दात, त्यांचे विविध अवयव यांची भुकटी वापरणे , नवे शांपू, तेले,मलमे यांचा प्रयोग प्राण्यांवर करणे , याबद्दल तुमचे मत तुम्ही सांगणे तुम्हाला शोभादायकच आहे बघा. उदाहरणार्थ असं की बाई जगात जेंव्हा आयलायनर शोधली गेली तेंव्हा ती प्रथम सशांच्या डोळयांवर वापरली गेली, त्यात हजारो ससे आंधळे झाले.तर खाण्याचे रंग, प्रतीरक्षकांच्या प्रयोगात प्राणी खूप आजारी पडून मरण पावतात. व त्यानंतर त्यांना बेवारस फेकून देण्यात येते. प्राणी दुय्यम, दुर्बल असले ; त्यांना विचारशक्ती नसली तरी त्यांना खाणे किंवा मानवी स्वार्थासाठी वापरणे हे अनैतिक आहे , असे तुम्हाला वाटते का ? हे बघा , त्यांना सुख, दुःखाची जाणीव होते. विशेषतः दुःखाची त्यांना तीव्र संवेदना होते. शिवाय आपल्याप्रमाणे प्राणीसुध्दा निसर्गाची निर्मिती आहेत.त्यांच्या दुय्यम असण्यामुळे त्यांना वापरावे असे म्हणणे सुध्दा चुकीचे आहे. कारण माणसांमध्ये सुध्दा दुर्बल, बेवारस,कैदी, मतीमंद, लहानमुले दुय्यम नागरीक असतातच की . मग त्यांच्यावर प्रयोग का करु नये ? सांगा बरे . सांगा .सांगा. लवकर सांगा.(च्यायला म्हणजे प्रथम नागरीकाला तेवढा भाव आणि दुय्यम नागरीक कचरा ! मग सरपंचापासून ते राष्ट्रपतीपर्यंत तेवढे प्रथम नागरीक .बाकीचे झोलझाल ? हे भलतंच झाल की सालं !)

पण समजा हजारो माणसांचे जीव वाचावेत म्हणून एखादया प्राण्यावर प्रयोग केल्यावर काय बिघडते ? असं तुम्ही विचाराल तर असं बघा की बुवा हा केवळ काल्पनिक प्रश्न आहे कारण अशा प्रयोगांमधून नकली निष्कर्ष सुध्दा मिळू शकतो. **तुम्हाला Trolly problem माहित्यीय का ? सांगतो. समजा तुम्ही एखाद्या जडशीळ ट्रॉलीचे चालक आहात आणि ती चालवित असताना तुमच्या त्या रस्त्यावर काही अंतरावर पाच माणसे उभी आहेत.तिथेच उपरस्ता फुटला असून तेथे एकच माणूस उभा आहे. आणि ' आपल्या मागे एक मोठे जीवघेणे वाहन येत आहे' याची त्या कुणालाही जाणीव नाही.आता तुमच्या रस्त्यावर पाच माणसे मरणार आहेत तर तुम्ही काय करणार ? त्यांना वाचविण्यासाठी एक माणूस ठार मारणे हा पर्याय स्वीकारायचा की ? तर आता उत्तर येईल की '' हरकत नाही, पाच जणांचा जीव वाचणार असेल तर एकाचा जीव घ्यायला काय अडचण आहे ! '' पण मग हाच हिशोब समजा असा केला की एखाद्या डॉक्टरसमोर पाच वेगवेगळ्या पेशंटचा जीव वाचविण्यासाठी पाच वेगवेगळे अवयव हवे आहेत.म्हणून एक चांगल्या निरोगी माणसाला मारुन टाकायला काय हरकत नाही ? काय चालेल ना ? तुम्ही आहात का मरायला तयार ? मग तुमचा नवरा, बायको,मुलगी,मुलगा , मित्र,रखेल - रखेला ?** कुणीही चालेल ! **जी.ए.च्या प्रवासी या कथेत आहे असा प्रसंग.** तेंव्हा उपयुक्तताावाद उपयुक्त असेलही .पण वाटतो तितका उपयुक्ततावाद नेहमीच उपयुक्त असतो,असे नाही आणि प्राण्यांवर प्रयोग करुन मेंदूतील रक्तस्त्राव, रक्तक्षय, हृदयविकार, यकृताचे आजार असे गंभीर रोग, आजार दुरुस्त होण्यावर उपाय सापडत असेल तर मग तुम्ही बेवारसच माणसेच प्रयोगात का वापरत नाहीत ? कट्टर नैतिक भूमिका घेतल्यास कोणत्याही सजीव प्राण्यावर कसलेही घातक प्रयोग करणे अनैतिकच आहे. माणसाने मुळात आपल्या नीतिच्या कक्षा रुंदावल्या नाहीत तर त्याला जगणे

कठीण होईल हे लक्षात घेतले पाहिजे.नीती केवळ मानवी जगण्यापुरतीच न ठेवता सर्व सजीवांनाही कवेत घेणारी परिवार नीती असली पाहिजे. एवढचं नव्हे तर अखिल ब्रह्माण्डात सजीव असलेल्या एकमेवाद्वितीय पृथ्वीबद्दलही आपण आदर बाळगून ' वसुंधरेप्रति चांगलेच वागायला हवे.नाहीतर मेलोच समजा.तुम्ही कितीही नाकारलं तरी असं आहेच बरं का जगात .

पाचवं शिवाय म्हणजे एकूण मराठी सारस्वताला गोचीडाप्रमाणे चिकटून राहीलेल्या प्राचीन पुणेकर लेखकांनी प्लेग या रोगाला अजरामर करून टाकले आहे." पहिला उंदिर पडला , पहिली प्लेगची गाठ दिसली , पहिला एकजण दगावला आणि आम्ही सगळे पुण्याबाहेर दूर रानात, माळरानावर झोपडीत राहायला गेलो." अशी त्यांच्या आत्मचरित्राची सुरुवात असे.ती कंपलसरी वाचावी लागतात.हा **लेखकांनी नसून जणू** उंदीरांनी आपल्यावर घेतलेला सूडच आहे.

सहावा शिवाय म्हणजे या प्लेगच्या भानगडीतूनच मेजर रॅण्डचा खून चापेकरबंधूनी करून इतिहासाचे पान लिहीले.पुढे जयूनचिकेत या उभयतांनी ' 22 जून 1897 नावाचा अप्रतिम सुंदर सिनेमा काढून ती घटनाच अजरामर केली.हे केवळ उंदीरामुळे घडले.खरे तर रॅण्ड ब्राह्मणांच्या माजघरात अथवा देवघरात किंवा स्वयंपाकघरात शिरला, हे त्याच्या वधाचे कारण नव्हतेच. तर त्याकाली शूद्रवर्णीयच पोलिसात भरती होत असत. ते थेट घरात शिरल्याने अस्पृश्य स्पर्श झाला म्हणून समस्त पुणेभर भटजींनी कट करून रॅण्डला बळी दिले. अशी वदंता आहे.आज सुध्दा हाणामारीची शारिरीक कामे करण्यासाठी शूद्र जमातीच पोलिस सैनिकात भरती होतात.अर्थात यात उंदीरांचा का दोष ?

आजचे सातवे शिवाय म्हणजे संगणकाचा माऊस.हा ही एक प्रकारे उंदीर असून ओरिजीनल उंदीर व हा माऊस यात काही बेसिक फरक आहेत.एक म्हणजे ओरिजीनल उंदीर हा शेपटाजवळ संपून जातो तर संगणकाचा माऊस शेपटापासूनच सुरु होतो.आता टेक्नॉलॉजी भयानक सुधारल्यामुळे वायरलेस माऊस काढला गेलाय .त्यात पुन्हा जास्तच भयानक सुधारणा होवून माऊसलेस संगणक काढायचेही झाले आहे.म्हणजे आता माऊसच्या ऐवजी बोटानेच स्क्रीनला स्पर्श करुन काम करता येते.पण अद्यापिही माऊस लोकप्रिय आहेच.लोकांनी तर संगणकालाच जय गणेशाचे रुप देवून माऊस त्यास जोडल्याची अनेक चित्रे काढली आहेत.संगणक हाच गणुराय असल्याचेही लेकाच्यांनी बेदिक्कत ठोकून दिले आहे.

आठवे जुने शिवाय म्हणजे मी स्वतः इयत्ता तिसरी किंवा चौथीत असताना एका उंदीरमातेने आपल्या उंदीरकन्येसाठी योग्य वर शोधण्याची मोहिम हाती घेतल्याची गोष्ट आम्हाला मराठीच्या पुस्तकात होती.ती आजही प्रचारात आहे.उंदीरमाता लेकीच्या वरसंशोधनार्थ प्रथम सहस्त्ररश्मी सूर्याकडे जाते.असा देखणा चमचमत्या गरम बॉडीचा नवरा कुंतीलाच मिळाला ; पण आपल्याला नाही.निदान आपल्या लेकीला तरी मिळावा , या आदिम प्रेरणेने ती त्याच्याकडे जाते.**पण कुंतीला जसं भाषेच्या मायाजालात अडकवून deliberately misleading propositions करुन सूर्व्या तिला फसवतो तशीच प्रपोझिशन्स करुन सूर्व्या तिची** वरूणाकडे पाठवून बोळवण करतो.वरूण तिला ढगाकडे पाठवितो.तो तिला .. .. असे करीत ती उंदीरवधूमाय अखेर उंदीरयोनीकडेच परतते.तिला साक्षात्कार होतो की आपलीच योनी श्रेष्ठ असून असे 84 लक्ष्य योन्या फिरत राहण्यात काहीच गम्य नाही.आपण आपला कुलजामात आपल्याच योनितील आणावा.म्हणजे त्याजपासून वंशवेल (खर तर वंशबोळ किंवा बीळ म्हणावयास पाहिजे.) वाढेल.तर ती शेवटी मुलीचे लग्न एक देखणा चुणचुणीत बांड उंदीराशीच करुन टाकते.

या कथेचा सारांश असा की प्रत्येक प्राणीमात्राने आपआपल्याच योनीत लग्नसंबंध म्हणजे नग्नसंबंध जुळवावेत.इतर योनींकडे फिरकू नये. त्यामुळे नसती वैतागवाडीत भोगावी लागते.(अर्थात आपल्या योनीतही फार सुख असते असे नाही.पण निदान सुखाभासासारखे काहीतरी असतेच.)

पण एकदंरित माणसाला परयोनिचे भयानकच आकर्षण.लग्नानंतर अनेक दिवसच काय वर्षे जावूनही योनींचे आकर्षण वाटत राहावे, ही जबरीच जीवनेच्छा म्हणली पाहिजे.पण दुदैवाने आजकाल हिचे स्वरुप केवळ ॲकेडेमिक रुपाचे राहिले आहे. म्हणजे असे की ती केवळ भाषिक चर्चेचीच बाब उरली असून ती वास्तवात आकाराला आणणे इत्यादी स्वप्नातच राहून जाते. उगाच तो साला स्वप्नदोष ! (उंदीरांना स्वप्नदोष होत असेल काय? एक पृच्छा.) उदाहरणार्थ प्राचीन सर्वदेशीय पुराणसाहित्यात मानवांनी इतर योनीतील स्त्रीपुरूषांशी लग्ने इत्यादी केल्याने त्यांना पश्चाताप भोगावा लागल्याचे पुरावे

आहेत. उदाहरणार्थ आपलेच बघायचे तर शंतुनने गंगानदीशी किंवा विश्वामित्राने उर्वशी या अप्सरेशी समागम केल्याने त्यांना बरेच काही गमवावे लागले.ती लावणी आहेच ना ' कसं काय पाटील बरं हाय का .' तर हीच्यात एक **पंच** लाईन अशी आहे की बुवा ' काल म्हनं तुमी जत्रला गेला कमरेचा ऐवज हरवून आला.. .. ' तर माणूस काय काय हरवतो बघा.

अखेरचे नववे शिवाय म्हणजे इसापकथा इत्यादी नीतीकथांमध्ये उंदीर व जंगलसम्राट वनराज सिंह महाराज यांच्याविषयी कथा आहे.कचाट्यात सापडलेल्या उंदीराला महाराज अभयदान देतात. आणि तोच मित्र त्यांना शिकाऱ्याने फेकलेल्या जाळ्यातून सुटण्यासाठी मदत करतो.याचा अर्थ असा शिकविण्यात येतो की मोठ्या माणसांना अडचणीच्या वेळी मोठी माणसे मदतीला येतीलच असे नाही तर प्रसंगी क्षुद्र माणसे मदत करतात आणि हे लक्षात ठेवून मोठ्यांनी या छोट्यांच्या अपराधांकडे दुर्लक्ष करावयाचे असते.अर्थात ही तर जगण्याचीच तऱ्हा झाली म्हणा.पण दुसरे एक न शिकविलेले तात्पर्य मी लक्षात आणवून देतो.ते असे की '' माणूस कितीही मोठा असला तरी तो ही कुणाच्या तरी जाळ्यात सापडू शकतो.म्हणजे त्याच्याहीपेक्षा मोठे कुणीतरी असतेच असते.अशा रितीने प्रत्येकजण कसले तरी जाळे टाकून बसलेला असतोच असतो.प्रत्येक मोठा त्याच्या खालच्या मोठ्याला पकडून त्याचे मोठेपण धोक्यात आणत असतो.'' अरेच्चा , मला माहित आहे की हा निष्कर्ष पीएच.डी.च्या प्रबंधातील निष्कर्षाप्रमाणे संबंधित संशोधक सोडला तर कुणालाच मान्य नसतो.**गाईडला सुध्दा मान्य असतोच असे नाही.म्हणजे 'व्हाय व्हा ' नामक अफलातून प्रकारात लोकांनी चोमडेपणा करुन अपेक्षेबाहेरचे प्रश्न विचारलेच व गाईड गप्प बसला तर तो निष्कर्ष त्याला मान्य नाही आणि बोल्लाच तर मान्य आहे, असे खुशाल समजावे (पण हे मेटालेव्हलचे गुप्तज्ञान कुणाला देवू नये.)**

आता खरोखरीच शेवटचे दहावे शिवाय असे की मांजर उंदीराला खेळवित असते.हा खेळ उंदीराचा जीव घेत असतो.तो उंदीर मरणार नाही पण जिवंत राहण्यातही त्याला फारसे गम्य वाटू नये.पण त्याच वेळेस प्रेमभंगी पोटुशा युवतीस अथवा कर्जबाजारी शेतकऱ्यास असलेले आत्महत्या करण्याचे स्वातंत्र्यही तो उंदीर एन्जॉय करु शकणार नाही, अशी त्याची मानसिकता निर्माण करण्यात मांजराने 100 % यश संपादन केलेले असते.ही सगळी काळजी ते मांजर घेत असते. आत्महत्येचे स्वातंत्र्य नसल्याने उंदीरजमातींमध्ये अद्यापि कुणी ' मिथ ऑव्ह सिसिफस ' नावाचे भयानक गंभीर चिंतन पुस्तक लिहीले गेले नाही.ही एक मराठी उंदीरांच्या सारस्वतात उणीवच आहे.

आता खरोखरीच शेवटचे साडे दहावे शिवाय असे की लक्ष्मण गायकवाड सारख्या दलित लेखकांनी पोटासाठी पाळीव उंदीराला पीठचोरीचे नाईलाजाने चोरीचे प्रशिक्षण द्यावे लागल्याचे वाचून तर आपण लाज वाटवून घेण्याचे ही विसरून गेलो आहोत.

आता मात्र खरोखरीच शेवटचे पावणे अकरावे शिवाय असे की आपण सगळे कनिष्ट व चुकून वरिष्ट झालेले मध्यमवर्गीय लोक चपटे पिवळे चीनीवंशीय अथवा मंगोलवंशीय नसल्याने आपण उंदीर खात नाही. खरे तर उंदीर फ्राय किंवा उंदीर ड्राय अथवा उंदीर तंदूर फारच चविष्ट लागतात.अर्थात चव ही नेहमी स्वयंपाक बनविण्याऱ्या व्यक्तीवर व तिच्या रेसेपीकृतीवर अवलंबून असते.वाईटच बनविले तर पातळ किंवा घट्ट पिठलेही चांगलेच दिसेल असे नाही.त्यामुळे ते खावेसे वाटेल असे नाही.समजा त्यात पुन्हा आपल्या घरात लहान मुलाने अथवा मुलीने किंवा ईश्वरकृपेने दोघेही एकामागोमाग आपल्याला ; म्हणजे आपल्या (म्हणजे तुमच्या) बायकोला झालेली असतील तर आपण म्हणजे तुम्ही जेवत असताना पातळं पिठलं भुरके मारमारुन ओरपत असताना ती दोघं मुलं अचानकच दत्त म्हणून उत्सर्जनाला समोरच बसलेले असतील तर आपण व ते पातळ पिठलं मेलोच की.कदाचित पिठलं आपल्या आयुष्यात कायमचेच दुरावेल ही भिती.तेंव्हा पातळच काय पण घट्ट पिठलं ही पर्मनंटटली बदनाम.

आणि आता खरोखरीचे शेवटचे आकरावे शिवाय असे की जगताना आपण सगळेच उंदीर - मांजराचा खेळ खेळीत असतो.त्यामुळे उंदीराला आपल्या जीवनात फारच महत्वाचे स्थान आहे.आता आपण इतरांना खेळवितो तेव्हा आपण मांजर असतो आणि समोरचा उंदीर .पण तुम्हाला कुणी खेळवित असेल तर तुम्ही असता उंदीर तो खेळिया असतो मांजर ! म्हणजे एकाच वेळी तुम्ही मांजरही असता आणि उंदीरही ! पण मग नेमकं तुमची योनी कोणती? मांजर की उंदीर ? बर आपणाला खेळवणारी माजंर ही भाटी असते की बोका ? आणि तुम्ही इतरांना खेळविता तेव्हा तुम्ही भाटी असता की बोका ? हे आईनस्टाईनच्या जनरल थिअरी ऑव्ह रिलेटीव्हीटीसारखेच सापेक्ष राहणार बघा.तुम्ही कोणत्या स्थानावरून कुणाकडे कसे

बघणार ,या तुमच्या भूमिकेवरच तुम्हाला तुमचे दर्शन घडेल. जर तुम्ही इतरांकडे ' उंदीर लेकाचा ' असे उंदीरभावाने पाहात असाल तर तुम्ही स्वतःला तुमचे जे काही लिंग असेल तसे तुम्ही भाटी किंवा बोका असाल .पण त्याच वेळेस तुमच्याचकडे अन्य कुणी त्याच उंदीरभावाने पाहात असेल तर त्या माणसापुरते तुमचे भाटीत्व / बोकात्व विलय पावून तुम्हाला उंदीरत्व लाभते.ते तुम्ही स्वीकारण्याचा प्रश्नच नसतो . कारण स्वीकारण्याचा पर्याय तुमच्यापुढे शिल्लकच नसतो.कारण तुम्ही सुध्दा तुमच्या उंदीरापुढे तो पर्याय ठेवलेला नसतो.शिवाय तुम्ही उंदीर की उंदीरीण ? हे ही उपलफडं आहेच लोणचं म्हणून तोंडी लावायला !

जसा तुमच्या उंदीर- मांजरत्वाचा विषय सापेक्षतावादाने नटलेला आहे, तसाच उत्तरपक्ष म्हणजे तुमचा शत्रुपक्षही त्या सापेक्षतावादाने नटलेला आहे.तो सुध्दा स्वतःला ज्या स्थानावरून जे काही समजत असेल तसा तो असणार.हा नियम दरवेळी सर्वांना लागू असल्याने सापेक्षतावादाचा मुद्दा जनरल रिलेटीव्हीटीचाच होणार बघा.

अशा रितीने साहजिकच समसमान न्याय प्रस्थापित होतो.न्यायाचे समान वितरण होते.हा साक्षात्कार घडला तर आपले दुःख कमी होण्यास मदत होते. हा साधा तर्क लक्षात घेतला तर ' सब्ब दुःखम ' सांगणाऱ्या गौतमाची गरजच काय ? असा ही मूलभूत प्रश्न उपस्थित करणे शक्य आहे.

आता प्रत्यक्षात समजा तुम्हाला कुणी खेळवित नाही, असे तुम्ही दाखवित असला तरी तुम्हाला नक्कीच कुणीतरी खेळवित असतेच असते.उदाहरणार्थ नियती किंवा Fate .तिच्या तावडीतून तुम्ही सुटूच शकत नाही.उदाहरणार्थ ग्रीक पुराणकथांमध्ये **किंवा काफ्का म्हणून एकजणाने ' ट्रायल ' नावाची एक लां SSSSSSSबलच्क गोष्ट लिहीली आहे तिच्यात म्हणा किंवा जी.ए.असं इंग्लीश आद्याक्षर स्वीकारणारे पण थेट दर्जेदार मराठीतच लेखन करणारे ' मराठी साहित्याचा मानदंड ' असं ज्यांना अभिमानांन म्हणावं असे कुलकर्णी म्हणून धारवाडकडले एक लेखक होते त्यांच्या लेखनात ही नियती भेटत असते (कुलकर्णी हे भयानक आडनाव असून इतकं मानदंड इत्यादी होण्याइतपत थोर असावं माणसानं म्हणजे जरा टू मचंचच आहे !**) किंवा फार लांब कशाला आपल्या कर्मसिध्दान्तात ही नियती आपल्याला भेटते.आता जरा हे कर्मसिध्दान्ताचे प्रकरण तसं कॉम्पिलीकेटेडच आहे म्हणा. पण आहे खासच. **एकूण वैदिक तत्त्वज्ञानात किरकोळ, दुय्यम सिध्दान्त असूनही इतका मेजर झालाय की थेट 84 लक्ष योन्या तो काही आपला पिच्छा सोडत नाही.शेवटच्या मानव योनीत नीट वर्णव्यवस्थेनुसार वागलात तर ठिकाय नाहीतर आहेच पुन्हा आपलं योनींचा फेरा. हे पर्मनंट.**

तेंव्हा झालचं तर उंदीर - भाटी ऑब्लिक बोका (किंवा उंदीरीण - बोका अथवा बोकीण अथवा उंदीरीण - भाटी वा उंदीर - बोका) प्रकरण विनोदी स्वरुपात एतद्देशीय भारतीयांना वॉल्ट डिस्ने नामक थोर कार्टूनचित्रपटकाराने टॉम -जेरी च्या मालिकेत मांडले आहेच.टॉमने जेरीला अगदी जेरीस आणणे आणि टॉप्सीटर्वी . मजाच मजा.छोट्यांना तर मजा वाटतेच पण मोठेही छोट्यांना ' सार्ख सार्ख बघू ने ' म्हणत स्वतःच इडियट बॉक्सपुढे जय गणेश करीत स्थानापन्न होत्साते स्टुपिडसारखे बघत राहातात.आणखी म्हणजे मिकी माऊस पण जोडीला आहेच.झालंच उंदीर महात्म्य सांगण्याकरिता विलायती चित्रपटकारांनी ' लिटल् स्टुअर्ड ' नावाचा सिनेमा काढला असून तो मुलांमध्ये अतिलोकप्रिय आहे.त्याचेही साल्यांनी दोन तीन भाग काढून टाकले .

हे आणखी कमी पडेल की काय म्हणून ॲगाथा ख्रिस्ती नामक थोर स्त्रीवादी लेखिकेने ' माऊस ट्रॅप ' नावाचे नाटक लिहिले,असे बहुतेकांना माहित आहेच.पण मराठीतील ज्येष्ठ नटसम्राट डॉ. श्रीराम लागू यांनी मात्र ते पाहिलेच नाही, हे मी छातीठोकपणे (वेळ प्रसंगी तुमची छाती ठोकूठोकून) तुम्हाला सांगू शकतो.मी स्त्रीपुरुष असली येडपट विषमता बाळगणारा नाही, हे तर तुम्ही या आधीच उभ्या अंडरलाईनीने ओळखले आहेच, तेंव्हा ते वेगळे सांगायला नको.(म्हणजे असे की तुम्ही पुरुष असाल तर तुमची छाती मी ठोकेनच पण स्त्री असाल तर मला जरा संकोच वाटेलच की.म्हणजे मी काही तसला नाही.पण तुम्ही जर मुक्तस्त्री असाल व मी तुम्हाला आवडलो आहे असे तुम्ही मला सांगितले तर आणि तरच मी तुमची छाती .. .. आता ' ठोकेन ' असं म्हणणार नाही, ते जरा असभ्यच वाटेल.पण छान उष्ण हात तर लावीनच की. तर मी तुमच्या छातीला हात लावून म्हणेन.) की बुवा डॉ. श्रीराम लागू यांनी मात्र ते नाटक पाहिलेच नाही.

आणि आता खरोखरीचे शेवटचे पूर्ण अकरावे शिवाय असे की माझ्या लहानपणी मी लहान असताना माझ्या आईने मला एक उंदीरकथा ऐकविली होती.ती अशी की एका उंदीराला म्हणजे बालउंदीराला जन्मतः दहा शेपट्या असतात. त्यामुळे तो एकदमच वैशिष्ट्यपूर्ण उंदीरबालक ठरतो.पण होतं काय की त्याला त्याचे मित्र चिडवू लागतात की बुवा तू कसा रे वेगळा ? दहा शेपटीवाला ! तू काही आमच्यात्ला वाटत्तच नैस. इत्यादी . तर हा रडत रडत (हो रडतच.आपल्याला कुणी चिडवलं तर रडणार नाही तर काय धार्मिकतेने आणि अत्युत्कटतेनं उड्या मारणार ?) आईकडे आला.तर आई म्हणाली की एवढं तुला वाटतच असेल तर काढ एखादी शेपटी. तर तो एक शेपटी कापतो.आणि पुन्हा मित्रांच्यात जातो.तर ते पुन्हा त्याला चिडवितातच.असे करीत करीत नऊवेळा होते.आणि शेवटी तर त्याला एकच शेपटी उरते तर ते सगळे मित्र मिळून त्याला म्हणतात की तू आता अमच्या सारकाच सामान्य उंदीर हायेस.आता तू काही वेग्ळा उरलेला नाहीस.म्हणून तुझ्याशी बोलण्यात काही मतलबच नाही.मग तो आणखीनच फ्रस्ट्रेट होवून शेवटीचीही शेपटी कापून टाकतो.परत मित्रांकडे जातो. तर पुन्हा त्याला म्हणतात की तू रे असा कसा ? तुला शेपटीच नाही.तुझे मूलभूत जन्मदत्त एकमेवाद्वितीय वैशिष्ट्यच तू नाहीसे केलेस.तू आता काही आमच्यातला उरलेलाही नाहीस. त्यामुळे तुज्याशी काय बोलायचे ? तर शेवटी तो दहा शेपट्या असताना जसा एकटाच होता तसा आताही बिनशेपटीचा एकटाच राहातो.मित्र साले बोलत नाहीतच.काहीही केलेले असले तरी.आता अगदी हलवायलाही शेपूट ठेवली तरी बोलत नाहीत !

आणि आता खरोखरीचे शेवटचे पूर्ण अकरावे पाईट एकावे महत्वाचे असे की मेल ब्रुक्स नामे हॉलिवूडच्या दिग्दर्शकाने History of the World Part I मध्ये ज्या ज्या मॉकरी केल्या आहेत त्यातली फ्रेंच राज्यक्रांतीची मॅाकरी थोरच असून पॅरिसच्या त्यावेळच्या लुंपेन बाजारात एकजण मेलेले उंदीर विकत असतो तर ते मेलेले उंदीर विकण्याचे दृश्य पाहून मला एकदमच आपल्या ' किस्सा कुर्सी का ' या 1980 च्या दरम्यानचा प्राचीन सिनेमा आठविला.त्यात आपली पॅरलल सिनेमावाली आणि भारतात संवेदनशील जोडप्यातील बाई म्हणून जाहिरात झालेली शबाना आझमी उंदीर मारून विकायला आणते, हा सीन तर फारच बेष्ट.हे अर्थातच रिपीट झालं.वर एकदा आलंय.या उंदीरविक्याच्याच शेजारी एकजण Nothingness नावाचा पदार्थ विकीत असतो.हे म्हणजे भयानकच भारी झाले.यापेक्षा जगात लै भारी लै भारी लै भारी लै भारी ते काय असणार ? ' काहीच नाही ' नावाचा पदार्थ विकण्याचा धंदा जगात तत्त्वज्ञांपेक्षा दुसरे कुणीच करीत नसतो.अगदी ते साले ज्यू अथवा आपले लेकाचे मारवाडी,कच्छी इत्यादी व्यापाऱ्यांना सुध्दा काहीतरी भौतिक वस्तू विकावीच लागते.त्याशिवाय ते धंदा करु शकत नाहीत.पण " काहीच नाही " विकणे म्हणजे भैंयकर भारी काम झाले.हारले साले मारवाडी.' एका मारवाड्या गोष्टा ' त हे असले संशोधन येणे अगदीच इंप्रोबेबलच.)

आणि आता खरोखरीचे शेवटचे पूर्ण अकरावे पाईट दोनावे महत्वाचे असे की तसेच Shakespear in Love या शिणेमामध्येसुध्दा उंदीराला एकदम भारी काम देण्यात आलेले आहे.त्यात ती जी हिरॅाईन आहे ती पुरुषाच्या वेशात नाटकात काम करण्यासाठी येत असते तर त्यातला एक छोटा उपदव्यापी मुलगा तिच्या मानेखालून शर्टात उंदीर सोडतो तर ती जी काही थयथयाथयाथयाथयाट करते त्यामुळे तिचे बिंगच फुटते.बिंग माहित्यीय का ? आपल्या सगळ्यांना हे असते. **हा प्रत्यांगाचाच एक प्रकार आहे. गुप्त असतो. त्यामुळे मुद्धाम बघावा लागतो.**

तेंव्हा या गोष्टीचे तात्पर्य असे की 1.आपल्याला दहा शेपट्या असल्या तरी सख्ख्यासुध्दा आईचे ऐकू नये.2.असल्या चिडव्या उंदीरमित्रांमध्ये जर्रासुध्दा मिसळू नये.असे बरेच निष्कर्ष कम तात्पर्य काढता येतील.

तर आता शेवटचं सव्वा अकरावे असे की ' पेशवाईत मेलेला पांढरा उंदीर 'नावाचे आणखी एक पुस्तक आहे.कुमार अनिलनामक प्रौढ मुलाने लिहीलेल्या अजबकथांचा तो नमुना असून तुम्ही त्या वाचाच.आधुनिक काळातील वर्णव्यवस्थेच्या अधोरेखित न होणाऱ्या अन्यायाचे दर्शन घडविणाऱ्या कथा आहेत.

आता खरोखर साडेअकरावे असे की जॉर्ज ऑरवेल नामक लेखकाने 1948 साली 1984 नावाचे पुस्तक लिहीले.ती समाजवादी मार्क्सवादावर जोरदार टीका असून सर कार्ल पॉपर यांनी त्यांच्या ' द ओपन सोसायटी ॲण्ड इट्स एनिमीज् ' या पुस्तकातील टीकेपेक्षा ती अधिक कसदार व वाङमयीन स्वरुपाची आहे.पण त्यातील खोली क्र.101 हा एक सीन अगदी अंगावर शहारे आणणारा आहे.एखाद्याच्या मनात दडलेल्या भितीची कारण**रुपी ज्ञान**वस्तू शोधली तर त्या व्यक्तिवर नियंत्रण मिळविणे किती सोपे जाते,याचा तो नमुना आहे.माणसांना गुलाम करण्याची कितीतरी साधने व तत्त्वज्ञाने आणि

तत्त्वज्ञानात्मक उत्पादने निर्माण होत असतात.हे त्यात सुचविले आहे.पण भारतीय वर्णव्यवस्था,जातीव्यवस्था आणि लिंगभेदासारख्या चिरस्थायी गुलामगिरीचा जवाबच नाही.आजही मानवी संस्कृतीतील सर्वोच्च बुध्दिमत्तेचा असा आविष्कार गेल्या पृथ्वी निर्माण झालेल्या क्षणपासून साडेतेराशेकोटी वर्षांमध्ये समस्त विश्वात कोठेच नसणारया समस्त कारणांमुळे हे उंदीरपुराण जरा अम्मळ सविस्तारपूर्वकच कथन करावे लागले.संक्षेपात असे की आपल्या जीवनमरणाच्या लढाईत , युध्दात उंदीराला एकदमच थोर दर्जाचे सांस्कृतिक, राजकीय,धार्मिक,आर्थिक व तत्त्वज्ञानात्मक इत्यादी स्वरूपाचे स्थान व कार्य वरीलप्रमाणे स्पष्ट केल्यानुसारचे आहे.

भाग दुसरा -

तर सांगायचं अस की माझ्या (म्हणजे माझ्या व माझ्या बायकोच्या दोघांच्या ही) घरात उंदीर फार झाले होते.आता तुम्ही म्हणाल ; तुम्हाला मुलंफुलं .. .. ? तर नसता चोमडेपणा करू नका.तुमाला काय करायचयं ? म्हणजे आम्ही प्रयत्न करीत नाही असे नाही.रोज करतो.प्रयत्नांती परमेश्वर म्हणतात खरे .पण साला आम्हाला मात्र परमेश्वर सोडाच पण शेजारच्या फुलमाळ्याकडूनही फूल येत नाही. मुले ही देवाघरची फुले म्हणे ! एका तासाला पवित्र भारतदेशात किमान 57 हजार फुले फुलतात.पण साला आमची पाळी येत नाही .म्हणजे चुकत नाही..डॉक्टर म्हणाले ,,.. .. अरे , म्हणजे तुम्हाला सगळचं मी सांगत बसलो की ! बस्स झालं ,एवढंच. दुसऱ्याच्या प्रायव्हेट लाईफमध्ये सारखं घुसाचं म्हणजे काय ?

तर असं की माझ्या (व.प्र.म्हणजे माझ्या व माझ्या बायकोच्या दोघांच्या ही) घरात उंदीर फार झाले होते.खरे तर एक घोटाळा झाला होता. म्हणजे उंदीर एकच होता आणि तोच सारखा इकडून तिकडे फिरायचा की अनेक उंदीर असून तेच साले सगळे मिळून एकमेवाद्वितीय अद्वैत उंदीर असल्यासारखे लपाछपी खेळायचे , हेच कळत नव्हते. म्हणजे मुळात हा उच्च दर्जाचा चांगलाच संकल्पनात्मक म्हणून उंदीरात्मक गोंधळ होता.

बायको तर (म्हणजे माझी) फारच वैतागली होती.धान्य , कपडे इत्यादींचा बुकणा पडत होताच पण ती ही जेंव्हा नेमाड्यांच्या कोसलाफेम उंदीरावर नजर ठेवून बसायची तेंव्हा तिची बरोब्बर कन्सेप्चुअल कनफ्युजन होईल असेच त्या उंदीराचे बिहेवियर असे.(म्हणजे कन्सेप्शन तिकडे नाही तर इकडे असे समजावे की काय देवा गणेशा ?)

तर बायको माझ्या डोक्यात तिचे हे कन्सेप्शन घुसवायची अन् मला पण सालं कळेना की लफडं काय ? उंदीर अनेक की अेकच ? म्हणून मी आणि बायकोने उंदीर पकडण्याचा पिंजरा शेजाऱ्यांकडून उधारीवर आणला.तर तो पिंजरा देताना शेजाऱ्यांनी आम्हाला तो नीट वापरायला बजावले.त्या बोजड पिंजऱ्यात नीट काय वापरायचे असते , ते मला कळाले नाही.खेरीज तो मला देताना जणू काही काळजाचा तुकडाच काढून द्यावा तशा रितीने म्हणजे तसे हावभाव करीत त्यांच्या जळमटलेल्या माळ्यावरून काढून दिला. शेवटी तर ते शेजारी काका दारापर्यंत मला सोडवायला आले.काकू तर फारच व्याकूळ झाल्याचे मला जाणवले. मी चकीत झालो. मला गलबलून आले.तरी आपण पाण्याचा हंडा इत्यादी मागितला नाही, याचे मला अंतस्थ गुप्त समाधान झाले.हो , नाहीतर हे दोघेही आमच्या घरी हंड्याबरोबर राहायलाच आले असते !

पण घरी आलो तर उंदीर पकडून काहीच उपयोग नाही, असे मेव्हण्याने लक्षात आणून दिले.म्हणजे हा कधी आला ? मी शेजारच्या काकांकडे गेलो तेंव्हा हा बायकोचा भाऊराया येवून बसला होता.तिचे माहेर गावात नव्हते.पण त्याचीही नोकरी माझ्यासारखीच येथेच होती. त्यामुळे अनपेक्षितपणे गॅसचा नंबर कधीही यावा तसा तो घरी येत असे.तर तो मला म्हणाला की उंदीर पकडून काहीच उपयोग नाही.एक उंदीर पकडला आणि तोच तो एकमेवाद्वितीय उंदीर असेल तर ठिकाय पण समजा अनेक उंदीर असतील तर तुम्ही किती उंदीर पकडणार ? बरं घरात एकूण उंदीर किती आहेत, हे काय तुम्ही मोजलेले नाहीत. त्यामुळे नेमके किती उंदीर तुम्ही आजपर्यंत पकडले , याचा सर्व्हे घेता येणार नाही.त्यामुळे शिवाशिवीचा खेळ किती दिवस खेळणार ? आणि समजा एकमेवाद्वितीय असेल व तो सापडला तर या घरात व्हेकन्सी आहे, ही बातमी उंदीरजगतात फूटून दुसराच कुणी त्या उंदीराच्या जागी नव्या जोमाचा बांड उंदीर replenish झाला तर त्याला ओळखणार कसे ? बरं जर तो मूळ उंदीराचा जुळा असेल तर कळणार कसे ? बरं तो उंदीर आहे की उंदीरीण आहे ? हा लिंगभेद आकळणार कसा ? शिवाय पकडण्याचे काम आणखीनच अवघड होईल.मेव्हण्याचे हे फझी लॉजिक बरोब्बरच असल्याने जणू मीच त्या पिंजऱ्यात अडकल्यासारखा डायलेमात सापडलो.

मला कोंडीत पकडून मेव्हणा अखेर म्हणाला की तुम्ही ; म्हणजे मी व माझी बायको म्हणजे त्याची बहिण या दोघांनी मिळून उंदीर ठार मारला तरच काहीतरी पक्के घडेल.त्याचा हा उपाय मला फारसा पटला नाही. कारण मी शुध्द शाकाहरी भूतदयावादी असल्याने असली हिंसा मला नको होती.पण त्याच्या बहिणीला म्हणजेच माझ्या बायकोला मात्र पटले होते. (इथे हे स्पष्ट केले पाहिजे की त्याच्या बहिणीला म्हणजे माझ्या बायकोलाच . कारण त्याला आणखी दोन बहिणी होत्या.त्या साहजिकच माझ्या मेव्हण्या होत्या.धाकट्या होत्या.बऱ्या होत्या.पण त्यातल्या कुणालाही हे वरील म्हणणे पटून माझ्या घरातील उंदीर जाणार नव्हते.माझी बायको असलेल्याच त्याच्या बहिणीला पटले तरच काहीतरी घडणार होते.)

भावाचे म्हणणे बहिणीला पटावे , हे सामान्य रितीला धरुन असल्याने ती त्या प्रस्तावाला कबूल होती.(हे वाक्य केवळ मराठी वाटते आहे , असे नाही तर ते चक्क मराठीच आहे. हल्ली अशा वाक्यांनाच मराठी साहित्यात सुरुवात झाली आहे.) त्यांच्या दोघांच्या - पण उभयतांच्या नव्हे -- म्हणण्याला बळी पडून मी अखेर उंदीर मारण्याचे औषध आणायला बाजारात गेलो.(कारण प्रस्तुत संदर्भात उभयता मी व माझी बायको असे दोघेच होतो.मेव्हणा अद्यापि बिनलग्नाचा होता.त्यामुळे तो त्याच्या बायकोबरोबर उभयता नव्हता) गेलोच.जावेच लागले.बायकोचा भाऊ अंडापेक्षा मऊ ! न सांगून करतो काय ? (येथे अंडा म्हणजे एक मराठीतील बॉईल अंडा उपाख्य egg होय.बॉईल अंडा जेवढा मऊ असतो तेवढाच बायकोचा भाऊ मऊ असतो.म्हणजे खरे तर कडक असे म्हणावयास हवे.पण मला मात्र असा मऊ = कडक मेव्हणा होण्याचेच दुर्भाग्यच लाभले.कारण मला बहिणच नव्हती.सख्खी तर नव्हतीच पण मामेकाकेआत्ते इत्यादी उपप्रकारातील बहिणीही नव्हत्या.शप्पत.यात माझी काहीच चूक नव्हती.पण आपली चूक नसताना फळे भोगावीच लागतात, हीच तर नियती)

वास्तववादी भूमिका घेता मी पूर्ण अहिंसक माणूस आहे.भाज्या कापणे, चिरणे, फोडणी देणे,कणिक तिंबणे इत्यादी प्रकारची शाकाहरी हिंसाच मी करतो.म्हणजे ते मराठीत अशोक नायगावकर म्हणून कवीराज आहेत ना ते त्यांच्या कवितेत सांगतात तशी हिंसा मी करतो.बँकेत काम करूनही या सद्गृहस्थांची काव्यप्रतिभा जागीच राहिली याचा अर्थ भारतीय बँका किती ढिसाळपणे काम करतात , हेच जाडजाड अधोरेखित होते म्हणायचे.

तर हे नायगावकर ' स्वयंपाकघराचे आत्मवृत्त ' टाईप कविता करून भाज्यांची कापाकापी उघड करून सांगतात.जणू काही जैन पावभाजीच.मसालेदारपणा असूनही नसल्यासारखा.आता , आठवलं म्हणून सांगतो . जैनांची अहिंसा व हिंसा संकल्पना नीट शांतपणे समजावून घेतली तर तुम्हाला जेवणे सुध्दा शक्य होणार नाही.कारण ते कृतीतच काय पण शब्दातही हिंसा नको म्हणतात.म्हणजे भाजी खुडली,कापली, फोडणीला टाकली, धान्य दळले इत्यादी या हिंसाच आहेत म्हणे. आता असे जर झाले तर आपणाला जगणेच कठिण व्हावयाचे बरं का.मांसमटन सोडाच पण शाकाहार करणे सुध्दा हिंसाच बनते.भाज्यांचे हिंसाकाव्य रचणारे हे अशोक नायगावकर तर त्यांच्या दृष्टिने काय भयानक कुद्गृहस्थ होतील ते सांगता येत नाही.कदाचित त्यांचे नाव बदलून शोक हिंसाकर असे सुध्दा होईल.

तर सांगायचा मुद्दा असा की मी बेफाम शाकाहारी असून उंदीर मारण्याचे जीवघेणे कार्य मला करावे लागते आहे याचे मला चांगलेच दुःख होत होते.(एवढे सगळे तुम्हाला सांगून) मी **बाजारात निघालो.तर जाता जाता म्हणलं की बुवा रोहितकडे जावून जरा चहाबिहा मारुन मग जाव. तर तो घरीच होता.त्याची बायकोसुध्दा घरीच होती.मग मी आमच्या घरातील उंदीर समस्या सांगितली .तर रोहित म्हणाला की बुवा आता गोळ्याबिळ्या काय आणतोस . आता नवीनच प्रकार आलाय तो आण.तर अमुक अेका दुकानात जा.आमच्या शेजारच्यांच आहे ते. ते तुला तो प्रकार देतील.त्याच्या बायकोनंही चहा आणि दुजोरा एकत्रच दिला. आता ते एवढं म्हणातयत म्हंटल्यावर मी म्हंटल की बघु तरी काय आहे ते . म्हणून मी बाजारपेठेतील त्या दुकानात गेलो. आणि दुकानदारमालकाला म्हंटल की बुवा असं असं आहे. मी रोहितचा मित्र आहे,त्यानं तुमचं नाव सांगितलय.तर दुकानदार मला म्हणाला की साहेब,रोहितसाहेबांच बरोबर आहे**.उंदीर पकडण्याच्या मारण्याच्या गोळ्या , पिंजरे इत्यादी उपाययोजना पार मध्ययुगीन झाल्या आहेत.तेंव्हा मी रिपीट चकीत झालो.म्हंटल मग की ' आता काय ? ' तर तो माझ्याकडे दयाबुध्दिने , आर्ततेने एखाद्या पाद्र्याने पापी प्रौढाकडे = बालकाकडे पाहावे तसे पाहात म्हणाला की ' आज बाजारात उंदीर मारण्याचे पुस्तक आलेले आहे ! '

पुस्तक ? मी चुकून दुसरंच काहीतरी ऐकलं नाही ना ? उंदीर मारण्याचे पुस्तक ? **रोहितंने तर हा शब्द उच्चारला नव्हता**.साधारणतः उंदीर मारण्याच्या गोळ्या,बिस्कीटे इत्यादी मला माहित होतं. मोठ्या काळ्या बोर्डावर उंदीर,घुशीं मरुन पडल्याचे चित्र असलेला माणसाला अशा गोळ्या विकताना रस्त्यावर मी लहानपणी पाहिलेलं होतं.कुठ गेली ही माणसं ? .शहरातून तर गायब झालीतचं पण खेड्यातही दिसतं नाहीत.तेंव्हा गोळ्या वगैरे ठिक आहे , पुस्तक कसं असेल ? मी चमकल्याचं त्या दुकानदाराच्या लक्षात आलं." चमकलातं ना ? " त्याने विचारले.म्हणजे ? सफदर हश्मीच्या कवितेचं दासू वैद्यानी केलेल्या ' पुस्तके ' या भावानुवादात एखादे कडवे मुक्त अनुवाद म्हणून वाढणार की काय ? असा विचार करीत करीत करीत आता मी दचकलोच. म्हणजे दुकानदार असूनही या गृहस्थांना चमकणे , दचकणे यातील फरक कळत होता.तो ही मराठीत ; त्यामुळेच महानुभाव पंथावर तर त्याने एम.फील.तर केलं नसेल ना ? त्यात आणखीन म्हणजे हे दुकानदारमालक थेट मारवाडी इत्यादी पृथ्वीच्या जन्मक्षणापासून गर्भश्रीमंत जमातीचे होते.त्यांनी असा सूक्ष्म विचार करावा,शिवाय महानुभाव पंथावर एम.फील.इत्यादी करावे, हा त्यांच्या जमातीला साजेसा नसलेला संपूर्ण जमातीलाच अवकळा आणणारा विचार होता.हा माणूस असा विचार करु शकतो , असे जरी त्यांच्या जातपंचायतीला कळाले असते तर त्यास वाळीत टाकण्यात आले असते;इत्यादी प्रकारचा माझ्या आकलनक्षमतेचा कणा मोडून टाकणारा असा अतिभयानक गुप्त विचार करीत असतानाच त्याने माझ्यासमोर खुद्द ते पुस्तकच समोर टाकले.

आता मी गारच पडलो.कारण ते हुबेहुब पुस्तकच होते.TRUBBLE GUM THE BETTER RAT TRAP असे लिहीलेले ते पुस्तक होते.पुस्तकांचा उपयोग फार पूर्वीचे फोटोग्राफरलोक **उपवर वधूंनाच खास करुन** फोटोसाठी हात टेकविण्याचा गठ्ठा म्हणून करीत तसेच मारामारीत फेकून देण्यासाठी , चोरण्यासाठी, नेलेले विसरण्यासाठी इत्यादीसाठी होत असण्याची अलिखित परंपरा असताना आता तो उंदीर मारण्यासाठी व्हावा, हे जरा ज्यादाचे पोस्टमाडर्निस्टीक होते.फार उदात्त कारण झाले तर पुस्तकातील आतील पाने कोरुन क्रांतिकारी मंडळींना पिस्तुले पुरविण्यासाठी होत होता तो बरा होता.गेला बाजार सत्तरीच्या दशकातील हिन्दी सिनेमातील व्हीलन मंडळीच्या पंटरांनी अथवा गोऱ्यापान सडपातळ मांड्या मोडत जाणाऱ्या पंटरींना पुस्तके कोरुन चरस,गांजा,हीरे , उगाच कसल्या तरी मायक्रोफिल्मस लपवून नेण्यासाठी होत होता.

पण आज पुस्तकाचा उपयोग उंदीर मारण्यासाठी होत असावा , याचा साक्षात्कार होवून शिकल्याचा काय फायदा झाला ? असा माताश्रीपिताश्रींना, शासनाला आणि फुकट समाजचिंतन करणाऱ्या समाजवाद्यांना अडचणीत आणणारा वरील प्रमाणे सांस्कृतिक दर्जाचा कुटप्रश्न माझ्या मनात निर्माण झाला.अशा कुटप्रश्नांना फार कुटू नये म्हणून पुढे सरकण्यासाठी मी म्हणालो की या पुस्तकाने उंदीर कसे मरणार ?

तर दुकानदार हसला.माझे अवसानच गळाले.तो म्हणाला की साहेब हे पुस्तक विशिष्ट प्रकारचे आहे.या पुस्तकाला पानेबिने भानगडी नाहीत.ते त्याने उघडले.तर त्याचे केवळ करंजीच्या मोल्डसारखे त्याचे दोन भाग झाले.दोन्ही पृष्ठभाग मऊ गुळगुळीत असून ते अतिशय चमकदार तेलकट होते.त्या दोन्ही बाजूच्या मध्ये दोन काळ्या चकत्या लावलेल्या होत्या.त्याने उंदीर कसे मरणार हे मला कळेना.माझा प्रश्नांकीत चेहरा पुस्तकासारखाच वाचून दुकानदारमालक म्हणाले , " या गुळगुळीत भागावर अतिशय जहाल असे अधेसिव्ह लावले असून हे पुस्तक उंदीरांच्या वाटेवर ठेवून द्यावयाचे.उंदीरांचा जाण्यायेण्याचा मार्ग ठरलेला असतो.त्यापलिकडे ते नवा रस्ता शोधत नाहीत.येताजाताना त्यावरुन जाण्याच्या प्रयत्नात उंदीर चिकटून बसतात.आणि आयतेच आपल्या जाळ्यात अडकतात.पहिल्या दिवशी मला एक उंदीर सापडला साहेब , आणि दुसऱ्या दिवशी तर सात उंदीर चिकटून राहिले होते ! "

सात उंदीर ? सात उंदीर एकत्रित पाहण्याचा हा सोहळा अगम्यच होता. आपल्यासारख्या सामान्यांना कायम एकच उंदीर दिसत असतो.सात उंदीर अन् ते ही ध्यानस्थ ऋषिंसारखे जमिनीला चिकटून बसल्यासारखे ! कूटस्थनित्य मूषकऋषिच जणू ? उंदरांमधले सप्तर्षिच च्यायला ! (अन् आपले सप्तर्षि काय माणसांमधले उंदीर ! ?) त्यांना उचलून फेकून देण्याचा अनुभव तर आत्मचरित्रात एक आख्खे प्रकरण रंगविण्याचाच प्रकार म्हणावयाचा.

पण म्हणजे हे उंदीर मारण्याचे पुस्तक नाही तर पकडून ठेवण्याचे आहे, असे मी म्हणालो तर दुकानदारबंधू म्हणाले की एकदा उंदीर चिकटला की चिकटला.तो हलूच शकत नाही.मेला तरी.आणि उंदीर कधी येईल,आपल्याला कळणार कसे ?

एखादा उंदीर चिकटला व आपल्याला आपल्या कामामुळे कळालेच नाही तर तो उपाशी राहून मरणारच. **हे म्हणजे बार्शी लाईटसारखे झाले. त्याची अशी कथा आहे की बुवा सोलापूर जिल्ह्यातील बार्शी या गावी एकेकाळी आज जरा बऱ्या श्रीमंत पोट्ट्यांना परवडेल अथवा डिझनी् लॅण्डमध्ये बघायला मिळेल अशी रेल्वे होती. ती अतिशय हळू हळू पळे. इतकी हळू माणूस लघवीबिघवी करुन एखादी बिडी मारून थोडा धावत जावून ती गाडी पकडू शके.तर त्यामुळे आणि रेल्वेकुलाच्या चित्रगुप्ताने त्या गाडीच्या नशीबीच लिहिल्यामुळे ती भयानक लेट चाले .(धावे कुठलं ?) . तर एकदा एक जीवनाला जाम वैतागलेला (पण स्वप्नातही शेतकरी होवू शकत नसलेला) माणूस आत्महत्त्या करण्यासाठी तिच्या पटरीवर झोपला. अन् गाडीची वाट बघत अखेर भुकेनं तडफडून मेला !! आता बोला !!!!!**

तसे हे उंदीर लेकाचे मालकाची वाट बघत ' वेटींग फॉर गोदु ' करीत करीत उपाशी मरणार ! तेंव्हा हे पुस्तक फायनली उंदीर मारण्याचेच आहे, हे मला त्यांनी पटविले. मीही ते पटवून घेवून ते पुस्तक घेवून मी घरी आलो.आणि अर्धांगाला **पुस्तकाची** ती ष्टोरी सांगून मी पूर्णांगाने थक्केष्ट झालो.मेव्हणा वेगळाच एकटाच थक्क झाला.अशा रितीने पुस्तक आमच्या जीवनात आले आणि चिकटून बसले.

भाग तिसरा

तर तेवढे काम करुन मी जरा मनरंजन करुन घेण्यासाठी एखादा सिनेमा बघावा या हेतूने आमच्या नेहमीच्या व्हिडीओ लायब्ररीत गेलो.हल्ली पुस्तकांच्या लायब्ररीपेक्षा हीच लायब्ररी बरी पडते. .म्हणजे असे बघा की एकाद्या विषयावर पुस्तक आणि सीडी किंवा डीव्हीडी म्हणजे सिनेमा असे दोन पर्याय उभे असतील तर माणूस कशाची निवड करेल ? नक्कीच पुस्तकाची निवड करणार नाही. कारण पुस्तकात एकच डोळा हे इंद्रिय विषयवस्तूला भिडते. तर सिनेमात डोळा,कान अशी किमान दोन इंद्रीये भिडून शरीरातही विविध संवदेना निर्माण होवून इतर ज्ञानेद्रियांनाही काम करण्याचे सुख मिळते.मुख्यतः या प्रक्रियेत मनाला काम मिळते.पारंपरिक भाषेत सांगावयाचे तर आत्मा सर्वव्यापी असतो.ज्ञान हा आत्म्याचा गुण असून मन या अमूर्त इंद्रियाद्वारे ते प्राप्त होते.ज्यांना ज्ञानेंद्रिये म्हणतात ती केवळ वाहकेद्रिये असतात.पण प्रत्येक देहागणिक तो वेगवेगळाही असतो.जो आत्मा ज्या ज्या देहात वसत असतो त्या त्या देहापुरत्याच त्याच्या भावना , विचार व संकल्प मर्यादित झालेल्या असतात.प्रत्येक आत्म्याला मन या दुसऱ्याच सहकाऱ्याच्या सहकार्यानेच वस्तुचे ज्ञान मिळवावे लागते.त्यामुळे प्रत्येक आत्म्याचे मनही वेगवेगळे असते.म्हणजेच प्रत्येक आत्म्याला स्वतःचे एक मन असते.तेच मन इंद्रियाला भिडून ज्ञान मिळविते.थोडक्यात इंद्रियगत चैतन्य वस्तुगत चैतन्याशी भिडले की त्या वस्तुचे ज्ञान होते . पण मन वढाय वढाय असल्याने दरवेळी ज्ञान होतेच असे नाही म्हणून तर पुस्तक वाचताना जे वाचू ते मनातून डोकयात शिरेलच असे नाही.पण इंद्रिये आणि मन एकत्र आले की ज्ञान कंपलसरीली होतेच.त्यामुळे माणूस पुस्तकाऐवजी सिनेमाच जास्तच पाहिल. नाही का ? तर या नियमाचे साधे जागतिक लोकप्रिय उदाहरण विशेषतः स्त्रीपुरुषांच्या बाळ निर्माण करण्याच्या जीवशास्त्रीय शारीरिक हालचालीचे वर्णन करणाऱ्या पुस्तक व सिनेमा यात कशाला जास्त मागणी आहे, त्या सर्व्हेवरुन ठरविता येईल. या सिनेमांमध्ये बाळनिर्मिती हा हेतू प्रत्येक वेळच्या हालचालमालिकेत असतोच असे नाही.किंबहुना अशा चित्रपटांमध्ये तो नसतोच.तर केवळ विषयसुख हेच उद्दिष्ट तेथे असते.या चित्रपटांना हल्ली निळा चित्रपट म्हंटले जाते या विषयावर पूर्वी पुस्तकेही मिळत असत. किंवा पिवळा विषय म्हणतात त्या.

तर जरा मनरंजन करुन घेण्यासाठी एखादा सिनेमा बघावा या हेतूने म्हणून आम्ही हल्ली ही सीडी लायब्ररी लावल्यीय. तर मी त्या आमच्या सीडीवाल्यास म्हणालो की बाबा, मला एखादी नवीन सिनेमाची वगैरे सीडी दे.तर तो म्हणाला की एक नवा सिनेमा आला असून त्यात आपली खास भारतीय हिरॉईन आहे आणि पण सिनेमा सगळा हॉलिवूडचा आहे.या थोर चित्रपटाचे नाव The Myth असे असून त्याचे हिन्दीत हिन्दीकरण ' वीरयोध्दा ' असे अप्रोप्रिएट ट्रान्सलेशन करण्यात आले आहे.हे जरा गेल्या काही वर्षांमध्ये बॉलिवूडच्या (हा शब्द म्हणजे शिवी आहे म्हणे)आपल्या एतद्देशीय नटनट्यांना आंतरराष्ट्रीय पातळीवर बऱ्यापैकी दिवस आलेले आहेत त्याचे लक्षण म्हणावयाचे.त्यांच्यात ते आपल्याला घेवू लागतेले आहेत तर (वर्णव्यवस्थेत पूर्वी अस्पृश्यांना काय वाटत होते ते हल्ली हल्लीच आपल्याला आंतरराष्ट्रीय पातळीवर जाणवू लागलेले आहे.).

तर सीडीवाला म्हणाला की या सिनेमात जॅकी चॅन म्हणून खरोखरीच भयानक बलदंड , गोटीदार, पिळदार शरीराच्या मंगोलवंशीय नटाच्या सिनेमात भारतीय संदर्भ असून प्राचीन संस्कृत भारताचे प्रतिनिधीत्व करणारी जी अनेक पात्रे त्यात आहेत त्यात स्त्रीपात्राची प्रतिनिधी म्हणून आपली आघाडीची अत्यंत धडाडीची म्हणून निधड्या छातीची हिरोईन श्रीमती मल्लिका शेरावत हीला कामाला घेतले आहे .तिचा बेष्ट रोल आहे.

ही सगळी माहिती ऐकून भारावून जावून मी राईट मारलेली सीडी विकत आणली.आणि रात्री जेवण करुन आम्ही सारेजण वीरयोध्दा सुरु केला.प्राचीन राजेशाही चीनमधील एका राजकन्येच्या प्रेमप्रकरणाची गोष्ट असून ती आजच्या विसाव्या शतकातील अत्याधुनिक विज्ञान - तंत्रज्ञानाशी जोडली आहे .

ती राजकन्या एका आज्ञाधारक दुय्यम लष्करी अधिकाऱ्याच्या - जॅकी चेनच्या प्रेमात पडते.मग त्याच्या पुनर्जन्माची कहाणी समोर येते.पुनर्जन्म हा विषय खास भारतीय वैदिक पेटंटचा असल्याने त्याचा गतजन्म इत्यादी बाबी भारतातच लागू होतात.तर ते शोधायला आजचा जॅकी भारतात येतो.तर त्यात तो एका समर प्रसंगात आपल्या मल्लिका बरोबर असतो.ती त्याची सुटका करते.त्या मारामारीत ती दोघेही एका फॅक्टरीत घुसतात, तर फॅक्टरी Rat glue ची असते.मारामारी चालू होते.भराला येते.आणि त्या धांदलीत जॅक तिथल्या glue च्या सरकत्या पट्ट्यावर उडी मारतो , म्हणून त्याचा पाठलाग करणारेही त्या पट्ट्यावर उडी मारतात आणि सगळेच चिकटून बसतात.चुकून मल्लिका सुध्दा तेथे उडी मारते आणि ती ही चिकटून बसते.ती हालूच शकत नाही.सरकत्या पट्याच्या शेवटाला मोठे धारदार यांत्रिक पाते असते.त्या पट्ट्यावर जे काही असेल त्याचे तो तुकडे करणार असतो.आणि हे सारेचजण उंदीरासारखे चिकटलेले.त्यात आपली मल्लिकाही !

तो पट्टा म्हणजे ज्यावर उंदीर आला की चिकटून बसतो त्या Rat glue चाच मोठा पट्टा आहे. एक मोठा मूळ पट्टा सतत फिरता आहे .त्यावर हा दुसरा glue चा एक पातळ थर दिलेला पट्टा असून त्याचे तुकडे करण्यात येतात.आणि तेच उंदीर मारण्याच्या पुस्तकात बसविण्यात येतात !

आता या पट्ट्यावरच मल्लिकासह ते सारे चिकटतात म्हणजे सगळ्यांचे बूट चिकटतात . बूटाच्या आत पाय मोकळेच असतात.मग पुढे असं होत की बाई , .. जॅकी आपले बूट सोडून स्वतःची सुटका करुन घेतो.तर तीच आयडिया वापरुन मग सारेच मारामारी करणारे त्याला पकडू पाहतात.त्या गडबडीत मल्लिकाही असतेच.तर ती ही बूट सोडून पळू पाहाते.बूट काढते पण तिचा भला मोठा घोळदार लेंहगा पट्ट्याला चिटकून अडकतो पण तिच्या ते लक्षात येत नाही किंवा ती फारच बावचळलेली असते.पण डोकं ठिकाणावर असलेला जॅकी तिच्याकडे येतो आणि तिचा लेंहगा फेडू म्हणजेच फाडू लागतो . तर ती म्हणते की बुवा तू हे काय करतोस ? (ते सगळे मूळ इंग्लीशमध्ये आणि डब्ब केलेल्या हिन्दीत बोलत असतात.मी आपलं तुम्हाला ते मराठीत भाषांतर करुन सांगत आहे .माझी भूमिका संतांची ! मी तो हमाल भारवाही .. ..) तर म्हणतो की मी हे सगळं तुझा जीव वाचविण्यासाठी करतोय.तर ती आणि आपण अचंबित होतो की एखाद्या बाईचा जीव वाचवावयाचा असेल तर तिचा परकर फेडावा लागतो ! ? तर पुढंचं दृश्य पाहिलं की लक्षात येत की जॅकीचा हेतू शुध्द असून हेतूची सिध्दताही तशीच शुध्द आहे ! **त्यात हेत्वाभास काहीच नाही**. परकर फाडल्यामुळे मल्लिका जवळपास नागवेपणाच्या जवळ जाते, पण ती अर्थातच सत्य जसं नग्न असतं तसं काही ती नग्न होत नाही.

पण पुढे कथावस्तू , घटना आणि सरकता पट्टा सरकत जावू लागतो तसं मारेकऱ्याच्या हातून तिला वाचविण्याकरित जॅकी मल्लिकाला स्वतःच्या पाठिमागे ढकलतो आणि ती त्या जाम चिकट पट्ट्यावर पालथं पडते**.थेट मिशनरी पोशिशन ! फक्त पालथी.**म्हणजे पाहा जॅकच्या पाठिमागे असल्याने ती त्याला दिसत नाही पण तिचे पाय त्याच्या खांद्यावर असतात; त्याचवेळी तो समोरच्या मारेकऱ्याशीही झुंजत असतो.तर त्यावेळी आपल्या लक्षात येतं की तिच्या टॉपच्या - चोळीच्या आत ज्याला आजच्या भाषेत ब्रा म्हणतात ती काचोळी घातलेलीच नाही.हे स्पष्टपणे आपणास कळते . कारण दिग्दर्शकाने त्या दिशेनेच आपणांस नेलेले असते.आपण म्हणजे कॅमेरा असतो अन् कॅमेरा मल्लिकाच्या चोळीच्या आत घुसतो.तिने न नेसलेल्या काचोळीचे साक्षात ' दर्शन ' देतो.एखाद्या वस्तूचा अभाव सुध्दा आपल्याला थेट तिच्या अभावानेच कळावा , तिची साक्षात अनुपलब्धी व्हावी, हा भारतीय परंपरेतील प्राचीन न्याय येथे सिध्दच होतो म्हणावयाचा !

आणि तेवढ्यात ती किंचाळू लागते की '' जॅक मला वाचव , मला वाचव ' ' कारण आता तो तुकडे करणारा भला मोठा यांत्रिक सुरा केवळ काही फुटांवरच असतो आणि ती वेगाने त्याकडे जात असते.आपल्या जॅकच्या लक्षात ती गोष्ट येते.आणि तो घाईघाईने आपली (म्हणजे त्याची) पॅण्ट काढतो .तिच्यावर उभा राहतो आणि खांद्यावर असलेले मल्लिकाचे पाय धरून जोराने तिला मागे खेचून घेतो.म्हणजेच स्वतःच्या पुढ्यात खेचून घेतो.त्या भयानक खेचाखेचीत मल्लिकाची ती काचोळी कम् चोळी त्या पटट्याला चिकटून बसते.आणि मल्लिका तशीच बिन (का)चोळीची त्याच्यापुढ्यात दाणकन् उभी राहाते.तर त्याच्या आणि तिच्याही ते लक्षात येवून ते दोघे ही गडबडून जातात.तिला धक्का बसतो की अरे हे काय ? आपली छाती उघडी पडली की ! म्हणजे काही झालं तरी , कितीही निधड्या छातीची बाई असली तरी ती समृध्द , उच्च दर्जाचा सांस्कृतिक वारसा लाभलेल्या सनातन वैदिक परंपरेतील ती मूळ सलज्ज , विनयशील महिला असल्याने तिला लाजेची जाणीव होते आणि हिन्दी सिनेमातील परंपरेनुसार दोन्ही हातांनी छाती झाकायचा प्रयत्न करते.तर जॅकलाही एकूणच स्त्रीजातीच्या आणि आता समोर असलेल्या महिलेच्या इज्जतीची जाणीव होवून तो तिला आपल्या (म्हणजे त्याच्या)खांद्यावर तिचे दोन्ही हात टेकवायला लावतो आणि शूराने तलवार फिरवून शत्रूचे डोके उडवावे त्या निमिषार्धात स्वतःची बनियन तिला घालून तिचे लज्जारक्षण करतो.आणि स्वयंघोषित संस्कृतीरक्षकाची भूमिका पार पाडतो.**अशा रितीने हिंदुधर्मीय संस्कृतीरक्षकांचा जीव सुध्दा परदेशी बांडाच्या बनियनमध्ये पडतो.पण जॅकीबांड आंतरराष्ट्रीय उघडा पडतो.**

आता ती जॅकच्या बनियनमध्ये असून जॅक मात्र गोरापान पिळदार उघडा **आहे ; बंब नाही !! चांगला** Stud **दर्जाचा आहे. तर पुढे म्हणजे** ते दोघेही अनुक्रमे उडी मारून खाली येतात.

.. .. . तर सरकता पट्टा आणि कथा पुढे सरकत जाते ..

हे सारे सांस्कृतिक रमणीय दृश्य पाहून मी चकीत झालो.

म्हणजे अरे हे काय झाले ?

जॅकीने आपल्या मल्लिकाला उंदीरीणीचाच दर्जा दिला की .मल्लिका ! म्हणजे पांढरी जाई !! मोगरा !! ! किंवा ज्याची चोच आणि पाय पिंगट रंगाचे आहेत असा अतिशय देखणा डौलदार हंस.मोगऱ्याच्या कळीला ही वागणूक ? जी फायडोला विनंती करते की तिला जगातील सर्वात सुंदर हसीन बनव म्हणते तिला अशी उंदीर वागणूक ?

म्हणजे त्याचे असे होत आले आहे की प्राचीन कालापासून म्हणजे स्त्रीकेंद्री कुटुंबव्यवस्था आणि समाजव्यवस्था धीम्या गतिने उद्ध्वस्त करुन पुरुषाने स्त्रीला जो अतिशूद्राचा, चपलेचा किंवा जळणाचा दर्जा दिला तीच परंपरा अद्यापि चालू असून समाजाची जी काही प्रगती झाली आहे ती केवळ वैज्ञानिक आणि तंत्रज्ञानात्मक झाली असून आत्मरतीपेक्षा दुसरी कोणतीही प्रेरणा आता अधिक तीव्र उरलेली नाही. स्त्रीशोषणाची मुहूर्तमेढ रोवण्याचा मान प्राचीनतेचा , म्हणून पावित्र्याचा , शुचितेचा आणि अख्ख्या पाश्चात्य आणि युरोपीय संस्कृतिचा पाया असण्याचा टेंभा मिरविणाऱ्या ग्रीक विचारांपेक्षाही वास्तवात अतिप्राचीन असलेल्या सनातन वैदिक धर्माकडेच खरा येतो.म्हणजे असे की कोणत्याही जीवाची जडणघडण मातेच्या गर्भमंदिरातच होत असताना कुण्या आद्य विराटपुरुषापासून सगळ्या मानवी समाजाची निर्मिती झाल्याचा सिध्दान्तच पुरुषसूक्तात मांडला आहे .हे सारे भद्र लक्षण तिची प्रसवक्षमताच नाकारणे आणि तिला केवळ उपभोगवस्तूचेच मोहक रुप देणे नव्हे तर काय ? म्हणजे उदाहरणार्थ अद्वैत वेदान्ताच्या मते तर माया नावाची जी काही गोष्ट आहे ती मुळात नाहीच आहे ! आणि मायाचं मानवी रुप म्हणजेच तर स्त्री आहे . पण हे काही पुरेसं नाही म्हणून ख्रिस्ती इत्यादी धर्मांनी सुध्दा स्त्रीला पापाचा धनी ठरविले आहे. आता योनीशुचिता काही फार महत्वाची गोष्ट नाही असे प्रेषिताचा धर्म सांगत असला तरी तिथे आज स्त्रियांचा दर्जा काय आहे , असे प्रश्न रास्तपणे उपस्थित केलाच तर उत्तर देणार कोण ?

युध्दे लढणारे दोन देशांमधील किंवा महायुध्दच झाले तर अनेक देशातील सैनिक एकमेकांना ओळखत नसतानाही एकमेकांना अतीव उत्कटतेने नष्ट करु पाहातात तेंव्हा त्यांच्याकडे त्यांच्या शरीराशिवाय अन्य काही साधन विक्रीला नसतेच असे म्हणावे लागते.पण हेच तर नेमके वेश्येचे दिलेले काम आहे .केवळ शरीर हेच तिचे भांडवल असते.आणि ते ही तरुण शरीर.म्हाताऱ्या शरीराचे तिला ओझेच वाटत असणार यात शंका कोणताही पुरुष घेवूच शकत नाही.म्हणजे उदाहरणार्थ

भांडवलशाहीने स्वातंत्र्य नावाचे मूल्य विकसित केले तेंव्हा समस्त सुधारकांना केवढा थोर आनंद झाला होता.कुणीही कुठेही जावू शकत होतं, कामं करु शकत होतं.कुणी कुणाकडे किती काम करावे यावर कसलेच बंधन नव्हते.माणसे सारी स्वतंत्र होती.स्वातंत्र्यासाठी तर सारी युध्दे होत आली .स्वातंत्र्यसैनिकांचे महत्व केवढे थोर आणि बेफाम उत्कट.भारतात तर आजही ताजेजवाने स्वातंत्र्यसैनिक दिसून येतात,त्याचे कारण स्वातंत्र्याविषयी अनावर ओढ हेच आहे.

पण तर सैनिकच कशाला ? कोणताही मजुरी करणारा माणूस , भिकारी,कष्टकरी , वेडे ,दहशतवादी , जाहीरात कंपन्या,कार्पोरेट कंपन्या, **कोणत्याही पक्षाचे अस्सल - कमअस्सल कार्यकर्ते , सगळे नोकरगडीलोक,खासगी नोकर** इत्यादी सारेचजण तर या रांकेला नाही का आले ? स्थल काल निरपेक्ष असेच हे **मानवी समाजव्यवस्थेतील** अंतिम सत्य नव्हे काय ?

पण समजा कुणी म्हणाला की अतिपोष्टमॉडर्निस्टीक धर्तीने सांगावयाचे झाले तर मालक आणि नोकर दोघेही काम करण्यासाठी स्वतंत्र आहेत , या सूक्ताची मख्खी ही आहे की बाई खरे स्वातंत्र्य केवळ मालकालाच असून नोकराचे स्वातंत्र्य भासमान आहे.स्वतःच्या इच्छेनुसारच मालक नोकराला हवे तेंव्हा नेमू शकतो आणि हवे तेंव्हा काढून टाकू शकतो.नोकराला मात्र मालकाने टाकून दिल्यानंतर कुठेही जाण्याचे स्वातंत्र्य उरते याचा अर्थ त्याला कसलेच स्वातंत्र्य उरलेले नसून मालकलोकांनी परस्परांमध्ये केलेल्या गुप्त करारानुसार जो त्याला जी काही मजुरी देईल त्याच मालकाला हव्या त्याच भावात त्याला मजुरीची क्षमता , सेवा देण्याची शक्ती विकण्याची सक्ती असते.

आता , सैनिकांना जसे आपले शरीर विकावे लागते तसे नेमके हेच तर जगातील स्त्रियांच्या बाबतीत घडत आले आहे ना ? स्त्रिया स्वतंत्र झाल्या याचा अर्थ त्या मोकळ्या झाल्या असे नसून एका भल्या मोठ्या पिंजऱ्यात उंदराला सोडून द्यावे , त्याला सांगावे जा तू कुठेही हिंडू शकतोस तू स्वतंत्र आहेस, तर त्याला तो पिंजरा खूप मोठा असल्याने दिसणार नाही पण स्वातंत्र्याचा भास मात्र होईल तर स्त्रियांचे तसेच झाले असून मोठ्या अदृश्य अशा पुरुषप्रधान डुक्कर संस्कृतीने त्यांच्यासाठी जागतिकीकरणाचा , खुल्या व्यापक भांडवलशाहीचा मोठा पिंजरा तयार केला असून त्या पिंजऱ्यात स्वातंत्र्याचे सामिष लटकवलेले आहे.(आता सामिष म्हणजे मटन, चिकन इत्यादी मांसाहार नव्हे तर मिष म्हणजे मीठ. ज्यात मिस घालावे असे किंवा घातल्यानंतर अधिक वाढीव चव येते असे अन्न समोर असणे म्हणजे सामिष भोजन. मग ते मटन इत्यादी असू शकते.) स्त्रियांना हवे ते करण्याचा अवकाश आहे.मग त्यांच्याकडे जे काही कौशल्य आहे ते विकून त्या त्यांच्यासाठी हवे ते सुख घेण्यासही त्या स्वतंत्र आहेत.स्त्रियांकडे कोणतेही कौशल्य असले तरी त्या ज्या कामात तरबेज असू शकतात त्याकामासाठीच त्यांना नेमले जावून त्यांना पैका देता येतो.आपली व्यवस्थाही चालू राहाते आणि स्त्रियांना बरे वाटते, तर यात काय फरक पडणार आहे ? अत्युच्चशिक्षित महिलेपासून ते ठार अशिक्षित बाईपर्यंत सर्वांना समान ल.सा.वि. असणारी एकमेव विक्रीची गोष्ट म्हणजे तिच्याकडे असणारे शरीर हेच ते सनातन भांडवल.त्या भांडवलावर ती पोटाचा सतत रिकामा खळगा भरू शकण्याचे पोटेन्शियल दाखवू शकतेच ना ? सगळ्या समस्त सौंदर्यस्पर्धा,गृहीणीस्पर्धा, आदर्शमाता स्पर्धा या स्त्रीकडील भांडवल रस्त्यावर आणणाऱ्या तर स्पर्धा आहेत ना ? मध्यंतरी नाही का ती अशाच कुठल्या तरी न सरकणाऱ्या रॅम्पवर एका महिलेचे एकुलते एक वस्त्र गळून पडून व्यवस्थेच्या नग्नसत्याचे दर्शन समस्त प्रेक्षकांना झाल्यामुळे केवढा गहजब तो झाला ? तेंव्हा व्यवस्थेच्या सरकत्या पट्ट्यावर आपण सारेच जण उंदीर होवून राहिलो आहोत, आणि ईश्वर मेलेला आहे, अशा अवस्थेत आपण जाणार तरी कुठे ? बरे , नाही तरी ईश्वर ही पुरुषच ना ? मग तो मेला ते बरेच बरे म्हणावयाचे !!

तर सारांशाने असे की बाई किंवा बुवा आजकाल स्त्रीदेहाला शरीराला मोठे वाणिज्यक महत्व प्राप्त झाले असून विपणनक्षेत्र त्याने काबीज केले आहे.शिवाय कार्पोरेट फील्डमध्ये हल्ली थेट ' चर्मचलन ' की ज्यास आंग्लभाषेत लेदर करन्सी असे सन्मानाने म्हंटले जाते ते फार मोठ्या प्रमाणात उपयोगात आणले जाते.खास करुन महिलांना ' Public Relations Officer हे पद दिले जाते ते त्या महिलेने कंपनीला मदत होईल अशा प्रकारच्या कामाचे नातेसंबंध संबंधितांशी जोडूनच चांगला गलेलठ्ठ उंदरासारखा पगार घ्यावा,अशी सरळसोट बात असते.या संबंधात अनेक प्रकारचे साहित्यिक कथांचे घाणे कामकथालेखकांनी पाडले असून ते फारच ' बोल्ड लेखक ' म्हणूनही प्रसिध्दीस सिध्द झाले आहेत.सिनेमा उद्योगात तर हे चर्मचलन फारच चांगले चालत असल्याच्या सत्य अफवा आहेत.शिवाय आज राजकारणातही ते उघड आहेच.आजकाल बहुतेक क्षेत्रात हे चर्मचलन प्रभावी असल्याने त्याचे प्रादेशिक किंमतीचे अर्थवृत्तान्त **लोकसत्तेसमोर आल्यास सत्तेला**

मोठी मागणी वाढेल.नवा वाचकवर्गही मिळेलच की .ज्यांच्याकडे उत्पन्नाचे काही साधनच नाही त्यांना तर त्या देहाचा मोठा आधार असतो.गंमत अशी की ज्या पोटासाठी हे सारे करावयाचे ते साले पोट शरीरातच अगदी प्राईम लोकेशनला विराजमान असून **बाईच्याच्या काय पण तिचा नवरा इत्यादी उदात्त भूमिकेतून सुध्दा पर्मनंट कस्टमर असलेल्या पुरुषाच्याही** नेमक्या बाजारमूल्यात्मक अवयवाच्या वर असते.भारतासारख्या देशात देवाची दासी होण्यापासूनची ठार धार्मिक परंपरा आहेच पण हल्ली मलेशिया, सिंगापूर इत्यादी बिल्कुल शेतजमीन नसलेल्या देशात लोकांना सेवा देण्यासाठी , विकून पोट भरण्यासाठी जे आहे ते देण्याचाच व्यवसाय भरीला व बहारीला आला आहे.या व्यवसायाला तेथे झोकदारपणे कौटुंबिकच मान्यता असून या कामसेविकांना ग्राहकांपर्यंत नेवून सोडण्याची महत्वाची जबाबदारी थेट बंधूराज, पतिदेव,पिताश्री अथवा कुलदीपकच आपल्या खांद्यावर आणि गाडीवर घेतात.भारतात ही परंपरा अद्यापि रुजली नसली तरी महानगरांमधील उच्चकुलीन महाविद्यालयीन कन्यका केवळ साईड बिझनेस म्हणूनही या व्यवसायात उतरल्याचे हल्ली जोमदार चर्चेत आहेच.विशेषतः ज्यास आज आपण भारताची आर्थिक राजधानी म्हणतो त्या मुंबापुरीत तर हे पूर्वापार आहेच पण आपण व लोकही ज्यास आयटीचे माहेरघर म्हणतात त्या पुण्यनगरीत सुध्दा या प्रकारच्या पुण्याहवाचनाचे कार्यक्रम जोरदारपणे चालू आहेत, अशी माझ्या परिचितातील अनुभवी जाणकारांची अस्सल माहिती आहे.ही प्रथा आता विविध ठिकाणी मायबाप सरकारच्या धोरणांमुळे जिथे शिक्षणाची गंगा दुथडी भरभरुन वाहते आहे अशा अनेक शिक्षणमहिर्षींच्या ' स्पेशल एज्युकेशनल झोन ' अर्थात ' विशेष शैक्षणिक क्षेत्र ' म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या बारीकसारीक गावांमध्येही रुजत चालल्याची नवचोखंदळ विद्यार्थि ग्राहकवर्गाची मौलिक माहिती आहे.उदाहरणार्थ मी ज्या गावात राहातो ते हमरस्त्यावरचे असून तेथील वैद्यकीय,अभियांत्रिकी , कला, वाणिज्य इत्यादी विविध प्रकारच्या महाविद्यालयांमध्ये हा व्यवसाय चांगला चालू आहे म्हणे.संस्थाचालकही असू द्या पोरांना तेवढेच जरा मनरंजन आणि पोरीना ' कमवा आणि शिका ' ची चांगली सवय लागते, या लोकसेवा भूमिकेतूनच पाहतात.

तर असं म्हणावं लागेल की काय की बाबा ह्या ज्या आपल्या मल्लिका , बिपाशा,प्रियंका चोप्रा इत्यादी आधुनिक काळातील रंभा,मेनका इत्यादी अप्सरा आहेत.त्या स्त्रीदेहाच्या व्यापारीकरणाच्या प्रक्रियेतील भारताच्या आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील प्रतिनिधी आहेत.जोडीला आपली मराठमोळी (म्हणजे केवळ हाडांच्या काडाची नव्हे तर चांगल्या मांसाची मोळी, असा विचार तुमच्या मनात येईल खरा. पण तुमच्या मनात काय यावे हे च्यायला मी कसे काय ठरविणार ?) राखी सावंत **आणि आता सई ताम्हणकर नामक यौनबाला नीडरपने छाती कडून पुढे येत आहे. तिला स्पर्धा म्हणून सोनाली कुलकर्णी (नवी) जुनी अमोल पालेकरने जी ए कुलकर्णीच्या 'कैरी' कथेवर काढलेल्या चित्रपटातील नव्हे, नवी 'नटरंग' मधील अंग-प्रत्यांगाने सुंदर कामुक असलेली सोनाली कुलकर्णी ही** सुध्दा देशी प्रतिनिधीत्व करतेच आहे की .या साऱ्या आपल्या सिनेभगिनी अभिनेत्री आहेत. या सिनेभगिनी चांगल्याच 36 24 36 च्या पब्लिक फिगर असतात .म्हणून तर नट अथवा नटीच्या अवतीभोवती नुसता लोकांचा गराडा असतो.आता या संख्येची एकूण बेरिज 96 येते म्हणून काही इतर प्रकारचे जातीय विचार मनात आणू नका.फुकट मराल.पब्लिक फिगर म्हणजे लोकप्रिय.एखादी बाई सिनेमासारख्या सर्वांना सहज उपलब्ध होवू शकणाऱ्या गोष्टीत असते याचा अर्थ असा की बाबा ती कुणा एकाच्या मालकीच्या नसते म्हणूनच सर्वच आबालवृध्दपुरुषांच्या मालकीच्या असते.जसे की कोणतेही सार्वजनिक काम सर्वांचे असते म्हणून कुणाचेही नसते किंवा सर्वांचे असते म्हणून कुणाचेच नसते. तोच नियम इथे उलटा करायाचा.सिनेमा नटी कुणाच्या मालकीची नसते म्हणून ती सर्वांच्या मालकीची असते.म्हणून तर एखाद्या नटीचे लग्न झाले की तिच्यावरील सर्वांची आयडियॉलॉजिकल मालकी संपुष्टात येते अन् लगेच वैनी इत्यादी होवून बसते.त्यांच्यावरील मालकीचा नैतिक हक्क सार्वत्रिक सुखवाद मांडणारा असतो.ही मालकी विशेष करुन पुरुषांना त्यांच्या स्वप्नात गाजविता येते.खर तरं हा स्वप्नगुणच म्हंटला पाहिजे.स्वप्नदोष नव्हे.

तर वहिनी म्हणजे सुध्दा वाईट नाही काही.चालते.म्हणजे वैनी,वयनी असे बाईप्रकार असून तुम्ही कोणत्या तऱ्हेने उच्चारता यावर त्या बाईचे अन् तुमचे नाते ठरते.वैनी हा प्रकार अतिशय प्रेरक असून माणसाला कामाला लावणारा आहे .शिवाय आपल्या ओरिजिनल वैनी नसलेल्या पण भाजीवाल्या,चहाटपरीवाल्या , कामवाल्या किंवा इतरही सार्वजनिक ठिकाणच्या वैनी या तर एकदम प्रेरणास्थान असू शकतात. फक्त आपला बंधू जो तिचा धनी तो ' वैना ' त्याचा माहितीचा अधिकार डावलूनच प्रेरक कृती कराव्या लागतात, हा सद्गुणच या सिस्टिममध्ये यशाचे गमक बनतो. खरे तर वैनी म्हणजे आपल्याऐवजी आपल्या बंधूराजांना सांगून गेलेली अशी महिला की जी आपण आग्रहच धरला असता आणि

प्रयत्न केला असता तर आपल्या मिळाली असती. त्यामुळे तिच्याविषयी प्रीतीकरता राखून ठेवणे, शांपणे संयतरित्या अभिव्यक्त करणे यात काही गैर नाही.तेच कार्य वयनी शब्द करतो.अर्थात वैनीपेक्षा वयनी संकल्पनेत जरा जोर जास्त लावावा लागतो.आता साधारणतः तुमचे जीवनमान ज्या गतिप्रकारचे असेल त्यानुसार तुम्ही वैनी / वयनी म्हणावयाचे की वहिनी हे ठरवा बुवा.म्हणजे बघा हा केवळ तुमचाच दृष्टीकोन असतो असे नाही तर स्त्रीवादी दृष्टीकोन असाच समतावादी आहे हे उदाहरणार्थ ' या रावजी तुम्ही बसा भावजी कशी मी राखू तुमची महरजी ' अशा शब्दात ती चौकशी करते तेंव्हा हेच तर घडते.या चौकशीत भावजी म्हणजे काही केवळ बहिणीचा नवरा नव्हे तर नवऱ्याचा भाऊ असेही आहेच की काय ? तोंड काय बघताय लबाडांनो ! तेंव्हा मालक असं आहे की वैनी आणि मेव्हणी या पॅरलल आहेत.कारण मेव्हणी म्हणजे बायकोऐवजी जिच्याशी लग्न होता होता आपण खरेच वाचलो हे आपल्याला लग्न बरंच मुरलं की लक्षात येतं ती बाई .नवऱ्याचा भाऊ हा हक्काचा घरचा would be **असा पोटेन्शियल नवरा असतो, ही प्राचीन भारतीय वैदिक परंपरा आहे.महाभारतातल्या द्रौपदीपासून ते चादर मैली सी पर्यंत बघा तुम्ही. द्रौपदी आणली खरी अर्जुनाने पण तिला पाहताच सगळेच पांडव इतके 'भयंकर कामविव्हळ' झाले की ही जर सगळ्यांना मिळाली नाही तर सगळ्यांची परस्परांमध्ये युध्दे होतील अन् दुर्योधन इत्यादींच्या पाडावाचा कार्यक्रम फसेल हे माता कुंतीसारख्या अनुभवी चाणाक्ष स्त्रीच्या लक्षात आले .उलट या सगळ्यांना बांधून ठेवणारा द्रौपदी हा तर साला अबुंजा,फेविकोल इत्यादीपेक्षा मजबूत सिमेण्टींग एलेमेण्ट आहे, हे उमजून तिने सगळ्यांशीच तिला लग्न करायला लावले.द्रौपदीच्या इच्छास्वातंत्र्याचा स्त्रीवादी प्रश्न किरकोळच होता.भिक्षा वाटून घ्या इत्यादी भिकारचोटपणा पुराणं किर्तनं करणाऱ्या दरिद्री भिक्षेकरी भटांनीच जोडला असणार (असा व्यासांना वाचविणारा शोध मी लावला आहे.अग्नीपुत्री असलेल्या आपल्यासारख्याच स्त्रीला कुंतीसारखी धूर्त स्त्री भिक्षेचा दर्जा देईल, हे चमत्कारीक आहे.) तेंव्हा द्रौपदी ही चारपांडवांची वैनी कम बायको झाली.(हीच परंपरा भारताच्या काही भूप्रदेशात चालू आहेच.) हाँ आता तुम्ही रामायणछाप लखनमनरेखाफेम लक्ष्मणभाऊजीच असाल तर (आणि अर्थातच समोरली बाई सीतामाताटाईप सुशील महिला असेल तर आणि तरच) ' वहिनीच्या बांगड्या ' इज इक्वल टू ' भाभी की चुँडिया ' इत्यादी पवित्र मातृभाव जागवायला हरकत नाही.तुम्ही असे रामूभैय्यामोल्ड भाऊ असणे हे तुमच्या एक चादर मैलीसी मधल्या दीर भावजयीची घालमेल समजून घेण्याची प्रीरिक्वीजीट क्वालिफिकेशन असेल.आणि इसेंन्सीयल कंडिशन अशी की तुम्ही धाकलेच दीर असले पाहिजे.मोठे नाय.(जाता जाता - या रामभाऊंना विसाव्या शतकाच्या उत्तरार्धातील मराठी दिवाणखानी नाटककारांनी पार ' रामागडी ' करुन टाकला !)**

आता , हे सालं भलतं इमोशनल डायव्हरजन्सी झाली.थोडक्यात , तुम्ही चांगलेच प्रामाणिक भाऊजी असणे हवे असे .

माणसाने प्रामाणिक असावे, ही भूमिका तर प्राचीन आहेच.आता आपली बिपाशाच घ्या.म्हणजे उदाहरणात घ्या .(प्रत्यक्षात ही बघा जमलं तर) तर तारकाचूर्ण उर्फ स्टारडस्ट नावाच्या मासिकाच्या मुलाखतीत तिला विचारतात जी बुवा तू एवढी कशी कामोत्तेजक आहेस ? म्हणजे HOT कशी काय आहेस तर म्हणते की बाई माझ्या आईवडिलांनी काहीतरी HOT केलंय म्हणून एवढी HOT जन्मली आहे ! तर असा प्रामाणिकपणा सेंट ऑगस्टीन म्हणून चौथ्या शतकातला खिस्ती धर्मगुरु अथवा प्रसिध्द फ्रेंच लेखक आंद्रे जी किंवा गेला बाजार मोहनदास करमचंद गांधीजी नावाचे आपल्या भार्ताच्या राष्ट्रीय स्वातंत्र्य चळवळीतील एक म्हातारे कार्यकर्ते होते त्यांच्या (त्यांनीच लिहीलेल्या) आत्मचरित्रात आढळेल.आपण संत होण्यापूर्वी तरुणवयात कसे बाईबाज होतो हे ऑगस्टीन सांगतो तर आंद्रे जी हा आपल्या ऑस्कर वाईल्डचा पार्टनर होता.(म्हणजे कधी आंद्रे जी नराची भूमिका करायचा तर कधी वाईल्ड खराच वाईल्ड व्हायचा) तर त्यानं सगळं सांगितलेलं आहे. आणि साथी मोहनभाईने ' माझी आत्मकथा ' मध्ये .. .. म्हणजे च्यायला , मी तुम्हाला सगळंच सांगत बसलो की .आता तुम्हीच वाचा जरा लेको . निदान आपल्या इंडियन माणसाचे मोहनभाईचे आत्मचरित्र तरी विकत घेवून वाचा.किंमत ओन्ली वीस रुपये.प्रकाशक गांधी फौंडेशन ऑर भारत सरकार. तर तुम्हाला आम्हाला जमेल का असा प्रामाणिकपणा ?

पण त्या ऐवजी तुम्ही साले विचारणार हीच्या आईवडिलांनी HOT HOT केलं आणि आमच्या मातापिताश्रींनी काय cold cold केलं होतं काय ? बेट्यानो एवढे तुम्ही HOT HOT असाल तर ' चाळीशीनंतरचे कामजीवन 'सारखी पुस्तके आणि व्याख्याने ऐकायला, विटाएक्सगोल्ड , आज कोणता फ्लेवर घ्यायला गर्दी काहून करता रे भाऊ ? शिवाय गपचीप सीड्या आणता अन् त्या बघायला अर्धांगालाही लावता. आँ ! बोला की

तेंव्हा केवळ स्त्रियाच या कमोडीफिकेशनमध्ये नाहीत तर हल्ली या क्षेत्रातील स्त्रियांची दादागिरी (ताईगिरी म्हणा हवं तर) संपली असून फ्रेंच क्रांतीवाद्यांना आणि मानवतावादी दहशतवाद्यांना हवी असणारी समता या क्षेत्रात आली आहे.या जवानबांड पुरुषांना आंग्लभाषेत ' जिगेलो ' अशी भारदस्त संज्ञा असून तुम्ही जर मुंबानगरीत भारताच्या प्रवेशद्वाराजवळ , जुहु बीचवर अथवा लोकलनामक यंत्राच्या महिलांच्या प्रथम दर्जाच्या डब्ब्याजवळ उभे राहिलात की हे कामाला आलेले तरणे जीव तुम्हाला दिसतील.म्हणजे विशिष्ट रंगाचा टाय अथवा मोठा रुमाल गळ्यात अडकवून अथवा हातात विशिष्ट प्रकारची रुमालाची घडी ठेवून तुमच्या (कष्टकरी कामकरी महिलांच्या) कॉलची वाट पाहात ते सेवेसाठी उभे असतात . ही ही प्रथा आता छोट्या छोट्या शहरात सुध्दा चांगलेच बाळसे धरत असल्याची मौलिक माहिती मला काही मनमोकळ्या जनींनी दिली आहे.सिनेमा उद्योगक्षेत्रात तर काही खानमंडळीही उच्च दर्जाचे मोष्ट हायली पेड जिगेलो असल्याची चर्चा असल्याची अफवा आहेच.

तर असं आहे की एकूण सर्वत्रच मानवी देहाला सध्या भलताच भाव आलेला असून तो देह मग जिवंत असो वा मेलेला असो , हवाच असतो.वैद्यकीय ज्ञानासाठी मेलेला माणूस विशेष करुन बहुमोल असतो. किंवा मग त्याचे अवयव मोलाचे असल्यास ते रितसर म्हणा की परिस्थितीविवश म्हणा खासगीत काढून घेवून त्याची स्वर्गात रवानगी करण्यात येते.असा माणूस नक्कीच स्वर्गात जाणार , याची गॅरंटी .कारण समाजासाठी त्याचा देह उपयोगी पडलेला असतो.

बरं, स्त्रियांची यातून सुटका करावी, म्हणून लग्नाचा उपाय तुम्ही काढलाच तर तो फार काही दर्जेदार उपाय नाहीच,शिवाय फार उपयोगाचा नाही, हे वेगळे का सांगावे ? कारण असं की कामसेविकांचा बाजार अथवा निळ्या चित्रपटांचा ग्राहकवर्ग म्हणून विवाहीत पुरुषच जास्त महत्वाची भूमिका बजावताना आढळतात.शिवाय पवित्र विवाहसंस्था ही कायदेशीर वेश्याव्यवसायच आहे,असे बर्ट्रांड रसेल इत्यादी थोर तत्त्ववेत्त्यांनी म्हणून ठेवले आहेच तर त्या मताचे काय करणार ?

तेंव्हा हे स्वातंत्र्य नावाचे गाजर भांडवलशाहीचे अपत्य असून ज्याला अस्तित्ववादी का कोण ते वेडे लोक स्वातंत्र्य म्हणतात ते माणसाच्या मूळ अस्तित्वाचे स्वातंत्र्य कुठे आहे ? मोक्ष इत्यादीवर तर सर्व शूद्रांना बंदीच आहे आणि स्त्रिया कितीही स्वतंत्र इत्यादी झाल्या तरी त्या अतिशूद्रच ना ? बरे, कसेही असले तरी स्वातंत्र्याचे भय म्हणून काही असतेच की ? शेवटी म्हणजे कुणाचे का होईना पण भय आलेच की !

एवढे सारे एका कनिष्ट मलेरिया कारकूनाकडून ऐकून घेतल्यानंतर अर्थातच तुम्हाला हे म्हणण्याचा नैतिक अधिकार आहे की बुवा हे तर सालं डोंगर पोखरुन उंदीर काढण्यासारखंचं झालं न काय ?

श्रीनिवास हेमाडे
' सम्यक् ' , 11 नवरंगबाग,
पुणे - नासिक महामार्ग
संगमनेर 422 605
जिल्हा : अहमदनगर